

RECENZIE

L A C K O, M. (ed.): *SLOVENSKÁ REPUBLIKA 1939 – 1945 OČAMI MLADÝCH HISTORIKOV. I.* Zborník príspevkov z prvého sympózia Katedry histórie Filozofickej fakulty UCM Trnava Modrová 19. – 20. apríla 2002. Trnava, 2002, 201 s.

Dejiny Slovenskej republiky v rokoch 1939 – 1945 predstavujú ešte aj v súčasnosti najviac diskutovanú a najviac deformovanú tému v slovenskej historiografii. Tá sa totiž dodnes nezjednotila v základnej otázke – do akej miery treba previesť korekcie obrazu dejín tohto obdobia. Práve tieto skutočnosti stáli v pozadí myšlienky usporiadať konferenciu, na ktorej by sa prezentovali príspevky najmladšej generácie historikov, ktorých vedecké aspirácie sa viažu práve k tomuto obdobiu. Svoju úlohu tu zohralo aj presvedčenie jej organizátorov, že práve táto veková kategória „nezaťažená minulosťou“ je schopná priniesť nové pohľady, ako aj inšpirácie do tejto témy, ktorá slovami zostavovateľa zborníka „podnes ostáva najháklivejšou, najnevďačnejšou, ale zároveň najpríťažlivejšou témou nielen v kruhoch historických, ale i v širšej verejnosti“.

Táto ústredná myšlienka je vyjadrená aj v úvodnom príhovore organizátora konferencie Martina Lacka z UCM Trnava. Autor sa tiež pokúsil hľadať príčiny deformovaného výkladu dejín tohto obdobia. Možno súhlasiť s jeho konštatovaním, že napriek obrovskému záujmu o túto tému, profesionálna historiografia dodnes výrazne zaostáva za očakávaním, a to aj napriek už spomínanej rozpoltenosti autorského zázemia. Viaceré, často kľúčové témy, sa napriek očakávaniu po novembri 1989 vôbec nespracovali a naše poznanie o nich zostáva na úrovni poznania zo 60. rokov, keď sa aj vďaka politickému odmäku mohlo aj o tejto téme písať slobodnejšie. Ako príklad možno spomenúť tému politický systém a režim slovenského štátu. Dodnes nie sú spracované ani dejiny Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, komplexne predhodnotené nie je ani SNP, nehovoriac o osobnostiach tohto dejinného obdobia. Za všetko hovorí fakt, na ktorý upozorňuje aj samotný autor, že dodnes neexistuje žiadna komplexnejšia syntéza. Na druhej strane možno polemizovať s tým, ako hodnotí doterajšiu historickú produkciu, keď až príliš kategoricky spochybňuje objektivitu doterajšieho autorského zázemia, v prípade staršej generácie historikov poukazovaním na ich osobnú zaťaženosť s týmto obdobím, v prípade strednej generácie na ich „deformovanosť“ predchádzajúcou 40-ročnou ideológiou. Objektívne hodnotenie práce našich starších kolegov by si snáď zaslúžilo hlbšiu analýzu a citlivejší prístup založený na bližšej diferenciacii konkrétnej historickej spisby toho-ktorého autora.

V zborníku sa nachádza 11 príspevkov. Z obsahového hľadiska si všimajú rôzne aspekty predmetnej problematiky (režim, armáda, hospodárska politika, katolícka cirkev a metodologické otázky). Najviac (spolu 5) príspevkov sa venuje vojenskej problematike.

Prvý príspevok Ondreja Podolca, doktoranda z HÚ SAV, analyzuje *problematiku politického systému I. SR*, konkrétne si všima niektoré prvky prvej slovenskej ústavy. Tu treba povedať, že problematike prvej ústavy a jej odrazu v konkrétnej podobe režimu sa zatiaľ nevenovala žiadna komplexná práca, aj keď prvé sondy sa urobili už v 60. rokoch. Tieto skutočnosti si uvedomuje aj samotný autor a svoj príspevok chápe len ako akýsi náčrt problematiky. V práci sa snažil prihliadnuť na teoretické východiská prijímania ústavy, upozornil na mocensko-politické okolnosti, ktoré determinovali jej vznik, ako aj morálno-politické princípy, z ktorých jej tvorcovia vychádzali. Načrtol tiež postavenie slovenského snemu, ktorý ústavu prijal. V ďalšej časti si všimol ďalšie ústavné orgány, pričom ich právomoci zakotvené v ústave porovná-

val s ich reálnym postavením v politickej praxi (vzťah medzi zákonnou a výkonnou mocou, postavenie Štátnej rady, ktorá predstavovala úplne nový ústavný orgán, Ústavný senát, HSLS). Autor priniesol viaceré nové postrehy do tejto problematiky. Na druhej strane, čo sa týka praktickej realizácie ústavy, výskum tejto problematiky sa musí v budúcnosti nevyhnutne zamerať na analýzu samotného politického systému a mechanizmu jeho fungovania, ako aj jeho prejavu v konkrétnej politickej praxi samotného režimu. V tejto súvislosti treba realizovať rad čiastkových výstupov, ktorých cieľom by bola drobnokresba jednotlivých inštitúcií (HSLS, Snem verzus vláda, Štátna rada, Kancelária prezidenta republiky atď.).

Ďalší príspevok, ktorého autorom je ďalší doktorand z HÚ SAV Ivan A. Petranský, si vši-ma *postavenie katolíckej cirkvi v období prvej Slovenskej republiky*. Je všeobecne známe, že v tomto období mala katolícka cirkev pomerne silné možnosti. Toto konštatovanie autor konkretizoval na rozvoji a činnosti katolíckych spolkov a združení, ale tiež katolíckej tlače – novín a časopisov, misijnej a charitatívnej činnosti. Poukázal tiež na zvýšenie vplyvu cirkvi v oblasti školstva. Na druhej strane si autor všimol tiež vzťah katolíckej cirkvi k štátnej moci a upozornil na jej prepojenie s existujúcim politickým systémom. V tejto súvislosti mohol aspoň načrtnúť otázku postoja katolíckej cirkvi k holokaustu na Slovensku. Hospodárskym a zároveň zahraničnopolitickým otázkam sa venuje príspevok Jany Stráskej, absolventky Pedagogickej fakulty UK v Bratislave. Autorka upozornila, že s budovaním obchodných stykov so Švajčiarskom sa začalo už pred vojnou, ale po septembri sa ešte zintenzívnilo, keďže hospodárske a zásobovacie problémy donútili Švajčiarsko preorientovať svoj zahraničný obchod. Vzrástol podiel Talianska a Nemecka na ňom a hľadali sa tiež nové kontakty v strednej Európe. Pre rozvoj hospodárskej spolupráce malo veľký význam zriadenie slovenského diplomatického zastúpenia. Význam Švajčiarska pre slovenské hospodárstvo sa zvýšil v lete 1940, keď v dôsledku vývoja na frontoch druhej svetovej vojny slovenská vláda zakázala vývoz do krajín vedúcich vojnu s Nemeckom. Už v tomto období sa Švajčiarsko stalo štvrtým najvýznamnejším obchodným partnerom Slovenska. Autorka na viacerých príkladoch dokázala, že obchodné styky medzi obidvoma krajinami aj v nasledujúcom období napredovali a stúpala aj celková hodnota tovarovej výmeny, a to aj napriek stále sa zhoršujúcej vojnovnej situácii, ako aj závislosti Slovenska od nacistického Nemecka. Zároveň poukázala na rozvoj vzájomných diplomatických vzťahov súvisiacich s obchodnými záujmami.

Jednou z najviac kontroverzných osobností slovenskej politiky v tomto období, *Karolom Murgašom*, sa zaoberal Miroslav Michela, doktorand z HÚ SAV, ktorý sa zamerail na jeho *aktivity v rokoch 1939 – 1941*. Je známe, že K. Murgaš patril k najväčším radikálom v radoch HSLS. Túto skutočnosť prezentoval už na jeho činnosti v Hlinkovej garde, ale tiež na jeho účasti ako šéfredaktora Slováka na štvavej protipol'skej kampani koncom augusta a v septembri 1939. Autor pozorne sledoval tiež Murgašov podiel na vyvolávaní vnútropolitického napätia v období pred salzburskými poradami, kde stál jednoznačne na pozíciách radikálov. Pozorne si všimol tiež jeho politický rozlet krátko po salzburskom diktáte, keď sa stal šéfom Úradu propagandy. V tomto období sa podľa autora opäť prejavila jeho komplikovaná a výbušná povaha, pre ktorú získal veľa neprajníkov. Zároveň oduševnene presadzoval idey národného socializmu, spolu s Machom a Tukom intrigoval proti Tisovmu konzervatívne-mu krídlu. Tieto skutočnosti sa podľa autora podpísali pod jeho odvolanie a preradenie do diplomatických služieb. Možno konštatovať, že aj keď profil K. Murgaša bol v základných rysoch pomerne známy, naše vedomosti o ňom autor výrazne prehĺbil o množstvo nových faktov. Jeho štúdia by mohla byť dobrým námetom na spracovanie ďalších osobností slovenského štátu.

Zahraničný účastník konferencie Mateusz Gniazdowski z Varšavskej univerzity analyzoval *obraz vojnového Slovenska v pol'skej ilegálnej brožúre Dziejstwa Slowacka*. Tá pochádza z roku 1943. Tento materiál je podľa autora obširným výťahom z vyzvedačského materiálu zhromaždeného v Sekcii zahraničných vecí pol'skej exilovej vlády. Treba oceniť, že autor preukázal pomerne dobrú znalosť slovenskej historiografie viažucej sa k tomuto ob-

dobiu, čo mu umožnilo upresniť v poznámkovom aparáte viaceré nepresnosti vyskytujúce sa v texte brožúry.

Prvé prejavy odbojovej činnosti v slovenskej armáde si všimal Boris Súdny, neprofesionálny historik, zaoberajúci sa však už niekoľko rokov činnosťou slovenského letectva. Vo svojom príspevku poukázal na *príčiny a priebeh známeho úletu osemčlennej skupiny slovenských vojenských pilotov z Piešťan do Poľska dňa 7. júna 1939*. Možno konštatovať, že celú epizódu opísal plasticky so zmyslom pre detail, čím sa mu podarilo priniesť množstvo nových faktov. Pritom poukázal aj na takpovediac ľudskú stránku tejto udalosti. Vojenskej problematike sa venoval tiež príspevok Viliama Štibraného absolventa Filozofickej fakulty UCM v Trnave. Ten si všimal nasadenie slovenskej Rýchlej divízie v boji o Rostov na Done v lete 1942. Autor na jednej strane podrobne hodnotí jej bojovú činnosť, na druhej strane treba oceniť, že v závere príspevku si rovnako všima udalosti „nebojového charakteru“. Takýto prístup čitateľovi umožňuje aspoň čiastočne sa vcítiť do postavenia radového slovenského vojaka na východnom fronte.

Na tento referát nadviazal veľmi podnetný a zaujímavý príspevok Mateja Medveckého, absolventa Filozofickej fakulty UK, ktorý si všimal najkomplikovanejšiu kapitolu nasadenia slovenských jednotiek na východnom fronte, konkrétne *represie príslušníkov Zaisťovacej divízie voči civilnému obyvateľstvu*. Autor pritom analyzoval niektoré prípady, keď sa príslušníci divízie stali pasívnymi, ale aj aktívnymi vykonávateľmi ukrutností na okupovanom území. Autor si všimal tak individuálny prístup niektorých jednotlivcov, ako aj jednotlivé rozkazy, ktoré upravovali postoj celej divízie k obyvateľstvu na okupovanom území. Tie boli prevažne prekladmi nemeckých smerníc. Na druhej strane, ako sám upozorňuje, svoju prácu chápe ako náčrt problematiky, výskum tejto témy tu totiž výrazne sťažuje nedostatok pôvodných archívnych dokumentov. Postavenia Slovákov na odtrhnutých južných územiach sa dotkol Marek Budaj zo Slovenského národného múzea v Bratislave, ktorý vystúpil s príspevkom *Národnostné menšiny v Maďarskej kráľovskej armáde v rokoch 1939 – 1943*. Autor si tu všimal jednak percentuálne zastúpenie menšín, ako i spôsob akým k nim velenie maďarskej armády pristupovalo. Zvlášť si všimal ich využiteľnosť v súvislosti s nasadením maďarských jednotiek vo vojne proti ZSSR. Uverejnil tiež tabuľku znázorňujúcu celkové straty maďarskej armády vo vojne k 30. septembru 1943. Slováci tu figurovali na štvrtom mieste. K tomuto dátumu bolo v ich radoch už 98 mŕtvych, čo predstavovalo 0,5 %.

Situáciu na Slovensku v posledných mesiacoch vojny po potlačení SNP si všimal Radoslav Repa, absolvent Filozofickej fakulty UCM v Trnave, ktorý analyzoval *prítomnosť nemeckých bezpečnostných zložiek v Senici ako i postupujúcej sovietskej armády*. Všimal si sieť nemeckých protiodbojových zoskupení, postavenie radového obyvateľstva, jeho perzekúciu. Veľkú pozornosť však venoval tiež situácii po oslobodení, v súvislosti s prítomnosťou sovietskej armády v regióne. Treba oceniť autorov prístup, ktorým sledoval postavenie radového obyvateľstva v týchto pohnutých časoch, škoda len, že autor okrem literatúry a pamätnej knihy nevyužil aj pôvodný archívny výskum, napríklad z tamojšieho okresného archívu, v ktorom sa určite nachádza viacero relevantných dokumentov súvisiacich s prítomnosťou nemeckých jednotiek v okrese. Tie by mohli prehĺbiť jeho poznatky, napr. pri analýze vzťahu obyvateľstva voči nemeckej brannej moci, jeho využiti pri zákopových prácach, o správaní sa nemeckých jednotiek v súvislosti so zásobovaním a pod.

Autorom posledného príspevku je organizátor konferencie M. Lacko. V podstate v ňom nadviazal na svoje úvahy z úvodného príhovoru. Zamýšľal sa v ňom nad *prístupom historika k prameňnej báze najnovších dejín*. Svoju tému pritom spojil s výskumom obdobia 1. Slovenskej republiky. Tu poukázal na podľa neho medzi historikmi dodnes málo využívanú metódu tzv. oral history, ktorá by mohla aspoň čiastočne suplovať množstvo nezachovaných archívnych dokumentov. Podľa autora je to aj jeden z dôvodov prečo dodnes máme v slovenskej historiografii toľko bielych miest z obdobia druhej svetovej vojny. Toto konštatovanie je na mies-

te, význam tzv. ústnej histórie je nepopierateľný. Súhlasit' možno aj s autorovým konštatovaním, že nie všetky archívne dokumenty sú hodnoverné. Tu by sa snád' zišlo doplnit', že v mnohom závisí na samotnom bádateľovi, na jeho schopnosti pracovať s archívnym materiálom a voľbou správnych koncepcných a metodologických prístupov dokázať vyselektovať a spracovať archívny materiál tak, aby sa výsledok čo najviac priblížil skúmanej skutočnosti.

Možno konštatovať, že zborník obsahuje viacero skutočne zaujímavých príspevkov, ktoré môžu prehĺbiť poznanie tohto komplikovaného obdobia. Na druhej strane prínos takéhoto podujatia spočíva v tiež v tom, že sa mladí vedci môžu navzájom spoznávať a zároveň konfrontovať svoje názory. Majú možnosť prekonať už v zárodku prípadné umelé ideologické bariéry, ktoré možno sledovať u niektorých starších kolegov. Aj keď nie vo všetkých svojich postojoch sa musia zákonite zhodovať. Aj preto treba každý priestor na diskusiu privítať.

Igor Baka

R I C H T E R, K.: PŘES KRVAVÉ ŘEKY. (ČS. VÝCHODNÍ ODBOJ BEZ CENZURY A LEGEND.) Praha : Ostrov, 2003, 320 s., fotopríl.

Na slovenský trh sa prednedávnom dostala nová publikácia jedného z najznámejších českých vojenských historikov K. Richtera. Možno len súhlasit' s jeho slovami v úvode, že aj v našich krajinách sa na vojnu už zabúda, a najmä pre mladú generáciu je posledná dejinná kataklizma len akousi fantastickou minulosťou, ktorú ani netreba príliš pripomínať. Navyše obraz druhej svetovej vojny komunistický režim silne skreslil, čo sa týkalo aj čs. východného odboja. Hoci na túto tému vyšlo množstvo publikácií, väčšina z nich je silne poznačená dobou svojho vzniku. Vychádzajúc z týchto, ako aj ďalších, skutočností si Richter stanovil cieľ svojej práce – pokúsiť sa vypovedať o minulosti pravdu a tiež „vzdať zaslúženú poctu hrdinom, ktorí na seba dobrovoľne vzali ťažké vojnové bremeno“. (s. 5). Okrem tohto vznešeného cieľa treba oceniť aj autorovu sebakritiku, ktorou sa v úvode všetkým čitateľom ospravedlnil za „svoj podiel viny na skresľovaní východného odboja“ v rokoch totality. Na Slovensku sme sa s podobnými slovami – žiaľ – podnes nestretli...

Autor pri písaní diela nepostupoval prísne chronologicky, ale začal opisom známej bitky pri Sokolove v marci 1943, kde sa po prvýkrát výraznejšie príslušníci čs. práporu vyznamenali a zároveň „zviditeľnili“. Tejto dôležitej bitke a jej ozvenám venoval takmer štvrtinu rozsahu celej publikácie. Napriek ťažkým stratám pri Sokolove prápor prežil a v nasledujúcich mesiacoch početne vzrastal.

V nasledujúcich kapitolách (od s. 74) sa pred čitateľom rozvíja dramatický príbeh zrodu, formovania a komplikovaných zvrátov v osudoch čs. jednotky – najprv práporu, neskôr brigády – ktorá nakoniec prišla na čs. územie spolu s Červenou armádou ako 1. ČSAZ. Cesta k vzniku čs. brigády nebola jednoduchá. Sovietska strana sa totiž spočiatku s prípravami na vznik čs. vojska nijako neponáhľala (s. 80) a robila rôzne priesťahy. Napr. v otázke Podkarpatských Rusínov, ktorých osud bol obzvlášť tragický. Autor ich spomína na mnohých miestach, ba venuje im aj záverečnú kapitolu práce. Rusíni zo živelného odporu k maďarskej okupácii Podkarpatskej Ukrajiny v marci 1939 utekali do ZSSR. Namiesto zapojenia do odboja ich však v ZSSR čakali gulagy a smrť. Sovietska moc ich totiž bez výnimky pokladala za maďarských špiónov. Mnohí zomreli už pri krutých výsluchoch v rukách NKVD. Príslušníkov tohto Stalinovho gestapa Richter hodnotí ako „mladých fanatikov, naočkováných nezmieriteľnou nenávisťou k tzv. nepriateľom socialistickej vlasti, medzi ktorých počítali každého, kto sa im dostal do rúk, či bol vinný alebo nevinný“ (s. 294). Ak aj Rusíni prežili ich

vyšetrovanie, mnohých zničil transport, ale najmä mučivé podmienky v gulagoch. Aké podmienky tam vládli, úchytkom naznačuje autor na viacerých miestach. Tak napr. v pečorskom tábore, kde bolo spočiatku asi 3 000 väzňov, bolo 1 000 nemocných, z ktorých priemerne denne zomieralo až 40... (s. 84). Nečudo, že ich prežila len asi štvrtina väzňov. Ako cynicky vyznievajú Gottwaldove slová, ktorými toto utrpenie a smrť tisícok bývalých občanov svojho štátu označil za „šliapnutie na kurie oko“... Otázka Rusínov, problém ich vyslobodenia z pazúrov NKVD a zaradenia, i účasť v čs. jednotke sa tiahne takmer celým dielom. Aj po mnohých naliehavých urgenciách najvyšších čs. kruhov ostali v zajatí tisíce príslušníkov tohto etnika, s ktorými čs. jednotky nemohli rátať. A to len preto, že ich sovietske úrady podozrievali z vyzvedačstva. Otázne však je, či za týmto krokom stál iba sovietsky stihomam a obavy zo „špiónstva“ alebo aj hlbšie dôvody – napr. snaha brzdiť výstavbu čs. jednotky. Každopádne však sovietske praktiky – „podozrievanie aj celkom nevinných osôb z najrôznejších zločinov bez akéhokoľvek dôkazu“ (s. 83) mohli už o dva roky neskôr pocítiť nielen Rusíni, aj mnohí slovenskí občania...

Kalich horkosti, podobne ako Rusíni, museli stráviť aj Volyňskí Česi: najprv ich časť trpela pod stalinským terorom a nanútenou kolektivizáciou – potom ich stovky zomierali pod nacistickou knutou (s. 251-258).

Pre slovenského čitateľa sú málo známe aj informácie o neúspešnej výsadkovej operácii v roku 1941 a plány na všeobecné povstanie na bývalom čs. území (s. 110-144).

Mnohé veci v knihe – hoci o nich Richter nepíše ako prvý – sa aj dnes čítajú akosi ťažko. Napr. to, že L. Svoboda bol pre Sovietov človekom, „s ktorým možno počítať“ (s. 95) – NKVD ho malo pod drobnohľadom a on si bol toho vedomý. Prvým povojnovým premiérom bol dokonca dlhoročný agent NKVD... Čo k tomu viac dodať? Triezvo zmýšľajúcemu čitateľovi aj dnes naskakuje husia koža pri pomyslení na to, kto našu krajinu kedysi viedol...

Pod pokrývkou každodenného života čs. vojakov v ZSSR však prebiehal tuhý zápas o politické ovládnutie jednotiek, ktorý sa koncentroval na súboj medzi benešovským a komunistickým odbojovým krídlom. Kým nekomunistom šlo len o vojenské a politické oslobodenie národa, bolševici naplňali direktívy Kominterny o „socialistickej revolúcii“ (s. 85). Ani čs. komunistickí činitelia, ani Moskva preto nemali najmenšiu chuť vzdať sa dominantného vplyvu na jednotky. Richter mohol preto len zopakovať Píkove slová: „Cieľom komunistov bola bolševizácia celej čs. jednotky“ (s. 87). Dobré na to boli všetky prostriedky, vrátane denunciácií orgánom NKVD ešte v Buzuluku. (s. 240). Bolševizovaná však mala byť nielen čs. jednotka, ale celá kontinentálna Európa, vrátane nášho územia. Richter sa totiž takisto jednoznačne prikláňa k téze, ktorá nie je nová, že Stalin sa chystal na zvyšok Európy zaútočiť už na jar 1941. Utvrďujú ho v tom aj poznatky, ktoré mal v tom čase Píka (s. 116). Celkom jednoznačne to povedal ešte v roku 1940 jeden zo sovietskych činiteľov Svobodovi: „Československo bude autonómnou súčasťou ZSSR!“ (s. 117). Čo by naše krajiny čakalo pod vládou Sovietov v roku 1941, naznačil autor tiež, keď napísal, že NKVD na anektovanom území z roku 1940 nastolila teror možno ešte ukrutnejší, než gestapo v Protektoráte či Poľsku (s. 119). Tvrdý nemecký úder svetovládne plány Stalina načas odsunul, nahradiac ich vlastnými. Sovietska dominancia v Európe však dostala onedlho šancu znova. V lete 1943 bolo už aj exilovej čs. vláde jasné, že nie demokratické mocnosti, ale ZSSR vytlačí nemecké vojská z našich krajín. Tým sa museli zmeniť aj britské plány na možné povstanie na území bývalej ČSR, ako aj vzťah k ZSSR.

Veľkú pozornosť venuje autor nielen čisto vojenským operáciám – ako napr. krvavým bojom o Kyjev (s. 160-196) či o Bielu Cerkev (s. 208-220), v ktorých sa brigáda vyznamenala, ale aj politickému zákulisiu jesene a zimy 1943. Sovietska generalita sa už vtedy netajila, že cenou za podpis známej decembrovej zmluvy a neskoršie za „oslobodenie“ bude poslušnosť

krajiny Moskve (s. 198). Preto ZSSR ani nemohol mať iný ako odmietavý vzťah ku každému povstaniu na čs. území, ktoré by bolo riadené z Londýna (s. 205, 261). Toto dávali Sovieti zreteľne najavo aj počas rokovaní o organizovaní jednotiek, čím len potvrdzovali, že im ide „vôbec nie o oslobodenie, ale o zaistenie dávno vytýčeného záujmového priestoru“ (s. 262). Tento ich postoj sa nakoniec prejavil aj počas príprav augustového povstania, keď sa jasne ukázalo, že akúkoľvek pomoc bojujúcemu Slovensku Briti viazali na sovietsky súhlas (269-270).

Hrdinstvo radových príslušníkov východného odboja však treba každopádne obdivovať – bez ohľadu na to, ktoréj z protichodných politických reprezentácií prejavovali svoje sympatie. Navyše, českí vojaci boli ešte v omnoho horšej situácii, než napr. slovenskí vojaci – či už v slovenskej armáde alebo prebehnuvší na sovietsku stranu: Kým Slováci mali aspoň istú šancu, že budú odovzdaní slovenskej strane, a tam si zachránia aspoň holý život – Čechov čakal za útek z Protektorátu a „velezradu“ iba ten najvyšší trest...

Richter vyslovil nahlas v knihe aj to, čo priami účastníci tejto vojny vedeli, ale o čom naši historici dlho nepísali: O katastrofálnych životných podmienkach v ZSSR, ktoré nemala na svedomí vojna, ale sovietsky režim. Obdobu vo svetových dejinách nemá ani masový exodus obyvateľov tohto štátu spolu s okupačnými nemeckými jednotkami (s. 11). Prečo utekali z krajiny, ktorá mala chrániť záujmy „robotníkov a roľníkov“? Richter to konštatoval celkom zrejme: „Ľudia, ktorí na vlastnej koži zažili 24 rokov komunistického šťastia, vedeli už v roku 1941 to, čo nevedel ešte nik na svete: že na celej planéte a v celých dejinách neexistoval režim krutejši, krvavejší a zároveň prehnanejší a lstivejší než režim bolševický...“ (s. 11-12). Niet preto divu, že čs. vojaci sa neraz stretávali s pre nich priam „kacíorskými“ názormi miestnych ľudí typu: „Fašisti ako bolševici – všetko jeden čert...“

Napriek tomu, že autor v knihe prináša množstvo nových alebo v minulosti skresľovaných faktov a isté veci stavia doslova z hlavy na nohy, niektorých legiend z čias socializmu sa nezbavil. Tak napr. vojnovú Slovenskú republiku označuje rovnako ako marxistickí historici za „kléofašistickú“ (s. 296). Renomovanému vojenskému historikovi nerobí česť ani ďalšie tvrdenie marxistickej historiografie o 2 000 slovenských vojakoch, ktorí v októbri 1943 „zbehli na sovietsku stranu“. V skutočnosti títo príslušníci 1. pešej divízie neprešli k Sovietom „dobrovoľne“, ako to tvrdí na viacerých miestach knihy (s. 202, 227, 234, 239), ale boli jednoducho zajatí. Úsmev vzbudzuje informácia, ktorú prebral pravdepodobne z dobovej tlače, že pri prechode do zajatia „spievali do pochodu ruské a slovenské piesne a ich tváre horeli radosťou“ (s. 175). Ak okolo nich čosi spievalo, boli to sovietske guľky, ktoré zasvišťali okolo každého, kto včas neodhodil zbraň. Oheň prišiel takisto, avšak z nemeckých bômb a palubných zbraní, keď sa Nemci pokúšali prelomený front uzavrieť. Zajatých Slovákov nebolo 3 000, ako sa domnieva autor (s. 175), ale o tisícku menej. Rovnako tak npor. Marcely so svojou rotou na Kaukaze neprešiel na sovietsku stranu dobrovoľne (s. 150, 176, 226). Padol totiž do obklúčenia, z ktorého sa mu nepodarilo uniknúť. Celkom vymyslené sú Marcelyho normalizačné spomienky – na ktoré sa Richter odvoláva – že k „dezercii vopred pripravil celú rotu“. Archívne pramene totiž vravia presný opak – viacerí vojaci sa pokúšali onoho 29. januára pri Ponežukaj o útek zo sovietskeho obklúčenia. To isté platí aj o ďalších prípadoch, ktoré uvádza ako „dôkaz“ slovenských prechodov: Dôst. zást. Samo Mravec svoju čatu 1. februára pri Edepsukaj na Kaukaze nepreviedol, pretože to zaňho urobila kozácka jazda, ktorá túto čatu obklúčila (s. 176). Príslušníci čaty mohli akurát zdvihnúť ruky nad hlavu. Slovenské pramene nič nevedia ani o dezercii 45 mužov z divízneho zbrojného parku či 37 cyklistov z bližšie neurčenej jednotky. Morálku slovenských vojakov mohlo takisto len ťažko zmeniť zopár leťákov komunistického agitátora Čulena – nahlodávali ju totiž celkom iné faktory (s. 175). O možnom prechode Rýchlej divízie nemohol jej veliteľ Jurech rokovať na jar 1943, pretože vtedy už bola z Kaukazu dávno stiahnutá (s. 232). Autor si takisto mýli názov slovenskej frontovej divízie – nebola to 1. rýchla divízia (s. 150) ani „rýchla“ (175), ale jej oficiálny názov bol Rýchla divízia.

Aj v posledných kapitolách venovaných Povstaniu od príchodu frontu na slovenské (resp. čs.) územie možno nájsť niekoľko zakopnutí. Tvrdenie o ozbrojených družinách v slovenských horách v roku 1941, ako zárodku komunistického vojska, je silne prehnané (s. 230). Rovnako tak nemožno paušálne hovoriť, že partizánske hnutie na Slovensku ako celok zastávalo protičeskoslovenské postoje (s. 236). Prvý partizánsky výsadok nad územím Slovenska sa neuskutočnil v noci z 26. na 27. júna 1944, ale presne o mesiac neskôr (s. 264). V Martine neboli skupinou partizánov a vojakov postrieľaní tridsiati vysokí nemeckí dôstojníci z vojenskej misie na čele s gen. Ottom, ale náhodná skupina nemeckých cestujúcich. Tú tvorili aj civilné osoby a z vojenských tu bol hodnosťou najvyšší pplk. Otto (s. 283).

Richter príliš nez dôrazňuje ani fakt, že až do príchodu dvoch tisíc slovenských zajatcov z bývalej 1. pešej divízie v čs. formácii Slováci takmer úplne absentovali. Z pohľadu národnostného zloženia ju preto len ťažko môžeme označiť za československú – takou bola snád' len z hľadiska politickej orientácie (s. 94). Veď v septembri 1943 Slováci netvorili ani len 10 % zo stavu brigády. Akoby sa opakovali dejiny spred dvadsiatich rokov, keď čs. légie v Rusku tvorili takmer sami Česi...

Dejinným paradoxom je aj to, že čs. vojsko sa na strane sovietskej armády zúčastnilo bojov práve na tých miestach, ktoré slovenská armáda pomáhala nemeckej obsadzovať. Či už išlo oblasť severného Donca na jar 1943, kde boli rok predtým slovenskí delostrelci, ako aj kurseskej oblasti, kde predtým pôsobili slovenské pionierske jednotky alebo tuhých bojov o Kyjev. Nechýbalo mnoho a a slovenská divízia by možno stála priamo proti československej brigáde i v bojoch na Dnepri koncom októbra 1943...

Martin Lacko

V A R I N S K Ý, V.: *JOZEF VICEN A BIELA LÉGIA*. Banská Bystrica, 2003, 122 s.

História vzniku a činnosti Bielej légie v rokoch 1948 – 1955 bola dosiaľ len na okraji záujmu profesionálnych historikov. Zmienky o jej existencii sa sporadicky objavili v štúdiách v súvislosti s odporom proti komunistickému režimu. Príčiny tohto javu treba hľadať predovšetkým v heuristickej oblasti, nakoľko fondy štátnej bezpečnosti sú sústredené v dvoch archívoch ministerstva vnútra SR – Levoči a Nitrianskej Strede. Okrem toho historikom, ktorí pracujú na témach po roku 1948, sú známe mnohé úskalia archívnych prameňov proveniencie štátnej bezpečnosti a Ministerstva národnej bezpečnosti.

Na takúto neľahkú cestu vyhládavania a kritiky prameňov sa vydal docent Vladimír Varinský, CSc., aby po niekoľkoročnom štúdiu publikoval monografiu o Bielej légii a jej protagonistovi Jozefovi Vicenovi. Už pred vydaním monografie autor publikoval viaceré štúdie na túto tému v zborníkoch Univerzity Mateja Bela, kde pôsobí na Fakulte humanitných vied, na Katedre histórie. Najnovšie aj v Historickom časopise (HČ, 3/2003, s. 435-446) publikoval štúdiu o Bielej légii na strednom Slovensku.

Úvodom k recenzovanej monografii sa žiada uviesť aj to, aký zmysel a význam majú práce o protikomunistickom odpore po roku 1948. Pretože v historiografiách postkomunistických štátoch je doposiaľ stále veľa nejasností, rozporných názorov a prezentizmu o existencii ozbrojených foriem boja proti komunistickému režimu po jeho vzniku. Pričom takéto tvrdenia sa neopierajú o seriózný archívny výskum a kritiku prameňov, ale o memoáre a publicistiku. Význam prác o protikomunistickom odpore – medzi ktoré zaraďujem aj monografiu V. Varinského, spočíva vo viacerých smeroch. Prácami s podobným charakterom sa odstraňujú mýty o sile protikomunistického odporu a približuje sa poznanie historických udalostí, ktoré

môže objektívnejšie poslúžiť v procese dekomunizácie po roku 1989. Pretože práce so zámerným sklonom k prezentizmu zväčša nemajú vedeckú hodnotu. Inou stránkou procesu dekomunizácie je postihnutie zločinov komunizmu. Iniciovanie protištátnych činov a provokácií, ku ktorým dochádzalo v súvislosti s Bielou légiou (ale nielen v súvislosti s ňou), sa končilo hrdelnými trestami, čo možno považovať za zločin. Inú rovinu prenasledovania predstavovali rôzne skupiny represii komunistického režimu, pretože postihli široký okruh ľudí (kňazov, roľníkov, živnostníkov, učiteľov a iných). Ani v represiach rôzneho stupňa nemožno vylúčiť zločiny. Ale ide hlavne o to, aby pojmom „zločiny komunizmu“, ktorý sa objavil v názvoch niektorých publikácií, vydaných na Slovensku, sa nezamieňali stupne represii so zločinními.

Z hľadiska heuristiky autor využil archívne pramene, memoáre a publikované dokumenty vzťahujúce sa k téme. Obsahovo by bolo možné prácu rozšíriť aj o kapitolu o tom, ako vedenie KSČ hodnotilo a využívalo boj proti Bielej légii v politike represii pod zámienkou zostrovaného triedneho boja na Slovensku. Autor túto skutočnosť pripomína na viacerých miestach monografie, ale rámec tohto konštatovania neprekročil. Domnievam sa, že kľúčom k analýze môže byť štúdium ďalších archívnych fondov, a najmä Predsedníctva a Politického sekretariátu ÚV KSČ v Prahe, fondu P. David v Slovenskom národnom archíve a iných. Toto pripomenutie evokuje text monografie, kde na niekoľkých miestach autor uvádza konkrétne fakty praktík štátnej bezpečnosti, ktorá zámerne iniciovala a podnecovala protištátnu činnosť skupín Bielej légie, aby bezpečnostné orgány mohli uväzniť čo najväčší počet ľudí a propaganda ich využila na legitimitu represii.

Históriu Bielej légie autor zoradil do troch častí, vnútorne ďalej členených. Štruktúra práce poskytuje originálny pohľad na činnosť Bielej légie na viacerých úrovniach vzájomne prepojených. Autor priblížil životné osudy protagonistu Bielej légie – J. Vicena od študentských rokov v Bratislave v súvislosti s pôsobením T. Kolakoviča a Rodiny až po jeho únos štátnou bezpečnosťou z Rakúska.

Kritika prameňov umožnila autorovi formulovať všeobecnejšie analytické závery, ktoré nevylučujú aj inú interpretáciu, resp. autor ich neuzatvára ako nespochybniteľné. Na súčasnej prameňovej báze však vyznievajú hodnoverne a vyvracajú dve krajné polohy interpretácie Bielej légie, a to: iniciovanie vzniku jej skupín a provokovanie protištátnej činnosti len ako výsledok štátnobezpečnostných zložiek, zveličenej odbojovej činnosti Bielej légie ako ozbrojených protikomunistických jednotiek v slovenských horách. Autor nevylučuje aj možnosť spontánneho a živelného vzniku skupín Bielej légie ako dôsledku pociťovaného sklamaní obyvateľov z praktík totalitného režimu. Nemožno vylúčiť aj takú skutočnosť, že osobné konflikty s režimom boli tiež motiváciou na živelné zakladanie skupín.

Monografia v úvodnej časti obsahuje predslov J. Vicena, ktorý ho napísal na želanie autora monografie, aby zaujal stanovisko k jej obsahu, nezávisle na tom, „či bude kladné alebo odmietavé“ (s. 7). J. Vicen v predslve uviedol: „Môžem dosvedčiť, že sa mylí (autor V. Varinský) iba v detailoch, v ktorých orgány bezpečnosti písali výslovnú lož. Tú odhaliť by nebolo vždy ľahké ani pre mňa...“ (s. 14).

Prvá časť monografie analyzuje činnosť J. Vicena v zhraničí v súvislostiach pomerov v slovenskej politickej emigrácii. Nezaujím západných štátov spolupracovať s ňou spočívalo predovšetkým v separatistickej orientácii a vzájomných rozporoch medzi F. Ďurčanským a K. Sidorom, ktorí usilovali o ovládnutie celého exilu (s. 41).

Myšlienka založiť Bielu légiu ako hnutia svojpomocí obyvateľstva proti zvoliť komunistického režimu vznikla v novembri 1948 počas návštevy A. Tunegu vo Viedni, kde sa stretol s J. Vicenom. Motívy jej vzniku súviseli s úsilím J. Vicena nájsť spôsob ako zintenzívniť spravodajskú činnosť a vytvoriť takú formu odboja obyvateľstva proti režimu, ktorá by bola bezpečnostnými zložkami ťažko odhaliteľná, pretože hlavné ťažisko by spočívalo na neorganizovanej „pasívnej rezistencii obyvateľov“ proti režimu a vzájomnej pomoci proti praktikám komunistických funkcionárov (s. 47-48). V koncepcii J. Vicena o činnosti Bielej légie mala

dôležité miesto spravodajská činnosť v projekte WACO, ktorý financovala americká spravodajská služba CIC. Ale zatknutie A. Tunegu, A. Púčika, E. Tesára a ďalších osôb v januári 1949 spôsobilo problémy so spravodajstvom. Nasledovali ďalšie pokusy budovať spravodajskú sieť na Slovensku. Neboli však úspešné a J. Vicen stratil dôveru Američanov (s. 51).

Neúspech so spravodajstvom viedol J. Vicena k vzniku vysielateľa Biela légia. Pod jeho vedením vysielateľ fungoval od apríla 1950 do júla 1951 s ročnou prestávkou a pod vedením Šumichrasta až do roku 1955. Vysielanie skončilo vyhlásením Rakúska za neutrálny štát. Podľa zachovaného záznamu vysielaných relácií, vysielateľ Biela légia „nikdy nedával výzvy, aby sa na Slovensku tvorili odbojové skupiny. Naopak, občania boli odhováraní, aby sa organizovali z dôvodu odhalenia. Zmyslom vysielania bolo vnieť duch pasívnej rezistencie“ (s. 56). Fakty o vysielateľovi s udaním aj miesta odkiaľ sa vysielalo, vyvracajú názory, že vysielateľ bol dielom štátnej bezpečnosti na Slovensku. Monografia tiež vyvracia názory, že Biela légia pôsobila ako „ozbrojená protikomunistická formácia pôsobiaca na území Slovenska“ (s. 56). Takýto názor vnesla politická emigrácia okolo V. Krajčoviča a F. Ďurčanského so zámerom získať uznanie a finančnú podporu od západných spravodajských služieb. Šírila ho aj štátna bezpečnosť, aby získala uznanie pri likvidácii ozbrojených skupín.

Autor upozorňuje aj na problém hodnotnosti o počtoch skupín a členov Bielej légie, pretože informácie pochádzajú od štátnej bezpečnosti, ktorá zveličovala počty. Podľa jej poznatkov v apríli, skupiny existovali v Košickom, Prešovskom, Banskobystrickom a Žilinskom kraji (s. 63). Málo hodnoverné sú aj informácie o zabavených zbraniach, pretože údaje pochádzali od agentúrnej siete a boli zveličené. Podľa prameňov, o ktoré sa autor opiera, najpočetnejšie skupiny boli na východnom Slovensku. Medzi najvýznamnejšie patrili dve skupiny – J. Rešetku a M. Mihoka, ktoré disponovali aj zbraňami. Skupina M. Mihoka spáchala dva teroristické činy, keď trhavina poškodila hájovňu v osade Hámre a zapálila sloh slamy v JRD Sol'. Iné teroristické činy žiadna zo skupín na východnom Slovensku nevykonala.

Likvidácia skupín Bielej légie Štátnou bezpečnosťou na východnom a strednom Slovensku (v Čiernom Balogu) mala spoločné znaky. Členovia skupín boli pozatýkaní v januári – februári 1952 v rámci akcie Duben, riadenej Matouškom, poslaným z Prahy. Prostredníctvom nasadených agentov sa podarilo preniknúť do skupín a následne zatýkať jej členov. Po zatknutí členov Bielej légie v Čiernom Balogu a Hronci sa na povrch dostali skutočnosti o neutešených politických pomeroch v okrese Brezno, kde funkcionári komunistickej strany a ľudovej správy zneužili svoje postavenie na osobné obohatenie. Z týchto príčin bola časť zatknutých prepustená na slobodu. Režim sa obával negatívnych reakcií obyvateľstva v kraji so silným ľavicovým zázemím.

V závere práce autor dospel k tomu, že z archívnych prameňov nemožno jednoznačne zistiť, ktoré skupiny boli skutočne Bielou légiou, a ktoré vytvorila štátna bezpečnosť. Nie je preukázateľná ani existencia centrálne organizovanej celoslovenskej siete Bielej légie (s. 81). Niet ale pochýb, že štátna bezpečnosť prenikla do likvidovaných skupín, v ktorých zámerne iniciovala protištátnu činnosť. Rozsahom nevelká monografia V. Varinského je kvalifikovaným dielom o protikomunistickom odpore Bielej légie. Približuje slabosť a silu tých, ktorí v čase najtvrdších represíí sa postavili proti režimu. Monografia je určená všetkým, ktorí sa zaujímajú o kvalifikovaný výklad počiatočného obdobia komunistického režimu.

Michal Štefanský

ANOTÁCIE GLOSÝ

VENCEL, P. – MISTRÍK, J.: *HISTÓRIA VOJENSKEJ NEMOCNICE V BRATISLAVE*. Prerovské tiskárny, 2004, 239 s.

Dňa 12. januára 2004 sa v priestoroch aukčnej spoločnosti SOGA na Panskej ulici v Bratislave uskutočnil slávnostný „krst“ tejto publikácie. Autori v nej venujú priestor vývoju vojenského zdravotníctva vo svete od staroveku až podnes. Prinášajú jeho obsiahly náčrt aj na území Bratislavy od stredoveku a tiež počas rakúsko-uhorskej monarchie. V publikácii sú podrobne spracované najnovšie dejiny vojenského zdravotníctva u nás, ktorých súčasťou nie sú iba organizačné a štatutárne zmeny či stavebné úpravy, menoslovny riaditeľov a významných lekárov, ale aj ich životné príbehy.

Kniha poukazuje na vznik a rozvoj vojenského lekárstva, zdravotníckej teórie a praxe z hľadiska vývoja spoločnosti, so zameraním na osobitosti vedenia ozbrojeného zápasu v nej. Publikácia nie je delená vyslovene na číslované kapitoly, obsahuje 21 relatívne samostatných, ale na seba nadväzujúcich častí. Prvých 7 častí možno spojiť do jedného celku, ktorý obsahuje *Namiesto prológu* autorovu báseň, *Hippokratovu prísahu*, *Hippokratovu prísahu lekárovej ženy*, *Ženevský sľub lekárov* (1948), ako aj samotný *Úvod*.

Dalšou časťou je *Vojenská história Bratislavy*, spojená s *Najstaršími dejinami Slovenska* od prisťahovania Slovanov na naše územie, cez Veľkomoravskú ríšu, Uhorsko, husitské vojny, turecké ťaženia, napoleonský vpád, revolučné roky 1948 – 1949, prvú svetovú vojnu a vznik ČSR, druhú svetovú vojnu až po rok 1945.

Časť *Sociálna a zdravotná starostlivosť v Bratislave* sa zaoberá touto problematikou od 13. do 21. storočia, v ktorej dominujú „špitále“, „lazarety“, ústavy vyššieho typu i *vojenské nemocnice*, reorganizácie zdravotníctva,

ako aj významné osobnosti, ktoré sa zapísali do dejín Bratislavy.

História vojenskej medicíny siaha od starovekého Egypta až po vznik Červeného kríža v roku 1864. Táto časť je vhodne doplnená najdôležitejšími udalosťami vojenskej medicíny a hygieny v rokoch 1752 – 1951.

V ďalšej časti *Zdravotnícke zabezpečenie predmníchovskej republiky* sa autori zapodievať problematikou armády, jej organizáciou a vojenskou zdravotníckou službou.

Časť *Zdravotnícka služba počas 2. svetovej vojny* sa zaoberá zdravotníckymi zariadeniami od prvého boja pri Sokolove v roku 1943 až po rok 1945, vrátane SNP.

Stručnú časť tvorí *Zdravotnícka služba v SNP*.

Zdravotnícka služba po 2. svetovej vojne rieši mnohé reformy v zdravotníctve, typizáciu vojenských nemocníc, osvetovú prácu v zdravotníctve i založenie Vojenskej lekárskej akadémie (v Hradci Králové, v Brne) a Zdravotníckeho učilišťa (v Ružomberku).

V poradí už 14. časť *Vojenské nemocnice na Slovensku* opisuje 11, resp. 24, vojenských nemocníc v rokoch 1918, 1919 a 1921, z ktorých po roku 1945 zostali do dnešných dní VN Košice, Ružomberok a Bratislava. Podrobnejšie rozoberá históriu Vojenskej nemocnice v Košiciach, ako aj Ústrednej vojenskej nemocnice v Ružomberku.

Ďalej sa autori dopracovali k podstate veci – *Vojenskej nemocnici v Bratislave*. V piatich samostatných, na seba nadväzujúcich, častiach pod rovnakým názvom, sa autori zapodievať Vojenskou nemocnicou v Bratislave v rokoch 1526 – 1939, 1939 – 1946, 1946 – 1968, 1968 – 1989 a 1989 – 2003.

V predposlednej časti sú rozpisané *Súčasnú oddelenia vojenskej nemocnice*.

Posledná, 21., časť dokresľuje celú problematiku publikácie *menoslovom veliteľov (náčelníkov, riaditeľov) Vojenskej nemocnice v Bratislave*.

Záver stručne zhŕňa význam diela citáciou generála M. R. Štefánika „Ja sa prebijem, lebo sa prebit' chcem“, alebo parafrázou prezidenta USA J. F. Kennedyho v modifikácii „Nepýtajte sa, čo vám naša nemocnica dá. Uvažujte, čo môžete vy urobiť pre svoju nemocnicu!“

Namiesto doslovu je báseň, ktorej autorom je zrejme Pavel Vencel.

Literatúra obsahuje zoznam 42 autorov rôznych diel, na ktoré však nie sú v celom diele uvedené žiadne odvolania, čo znižuje jeho výpovednú hodnotu.

Na poslednej nečíslovanej strane sú logá 10 sponzorov, ktorí umožnili vydanie tejto knihy, ktorá nie je v predaji, je určená iba pre „vyvolených“, čím sa zúžil okruh odbornej i laickej čitateľskej verejnosti.

Dielo obsahuje veľké množstvo dobových kreslených obrázkov a fotografií, každá jeho časť je zakončená stručným zhrnutím.

Určitým nedostatkom je, že v texte nie je uvedený ani jeden odkaz na prameň a použitú literatúru. Rovnako sú nedostatkom aj emotívne časti, osobné záležitosti, ako aj familiárne oslovenia. Úroveň publikácie znižujú aj údaje a fotografie vládnych činiteľov alebo hercov, ktorí nemajú s týmto dielom nič spoločné. Publikácia je poplatná minulej dobe (uvedené niektoré zbytočnosti) i súčasnosti, lebo ako možno inak nazvať zbytočnosťou či „svetovosťou“, keď je pod každým názvom, obrázkom i v každom resumé uvedený preklad v anglickom jazyku?

Odbornej terminológii a vedeckosti publikácie nemožno nič vytknúť.

L. Jančo

PEJČOCH, I. – PEJS, O.: OBRNĚNÁ TECHNIKA 5. STŘEDNÍ EVROPA 1919 – 1945 (I. ČÁST). Praha : Ares, Jan Vašut 2004, 375 s.

V minulých dňoch sa na knižnom trhu objavil už piaty zväzok radu publikácií, venovaných obrnenej technike. Spoluautorom Iva Pejčocha je v tomto prípade amatérsky historik a veľký znalec obrnenej techniky stredo-

európskeho regiónu prvej polovice 20. storočia Oldřich Pejs (alias Pavel Pilař, publikujúci pod týmto pseudonymom v niektorých vedeckopopulárnych periodikách). Tento diel *Obrnenej techniky* sa týka strednej Európy v rokoch 1919 – 1945, avšak na rozdiel od predchádzajúcich, vzhľadom na malú produkciu jednotlivých štátov, sú zahrnuté do štruktúry obsahu tejto knihy hneď tri štáty – Poľsko, Rakúsko, a prvá časť týkajúca sa Československa. Siesty diel by mal zahŕňať okrem druhej časti československých typov obrnenej techniky (ľahké a stredné tanky) i Maďarsko a Rumunsko.

Prvá textová časť monografie sa venuje Poľsku. Na začiatku v krátkosti približuje vývoj organizácie poľskej obrnenej vozby v medzivojnovom období. Historicky prvou poľskou obrnenou jednotkou sa stal 1. tankový pluk, založený ešte koncom prvej svetovej vojny vo Francúzsku, ktorý mal vo výzbroji 120 vtedy najmodernejších tankov typu Renault FT s delovou aj guľometnou výzbrojou. Tento pluk, ako aj ďalšie jednotky, ktoré dali základ obrneným útvaram poľskej armády, sa zapojil do bojov počas vojny Poľska so sovietskym Ruskom, a Poľsko sa hneď v dvadsiatych rokoch 20. storočia zaradilo k tým štátom, ktoré dokázali nielen opravovať, ale i produkovať obrnené vozidlá. Okrem jednoduchovej, príp. neštandardnej, výroby obrnených áut, počas bojov mladého poľského štátu s nepriateľmi na východe i západe, na konci druhej polovice 20. rokov, vznikli už aj série obrnených áut wz. 28 a neskôr wz. 29. Tridsiate roky so sebou priniesli obohatenie poľských obrnených jednotiek o tančičky TK-3 a TKS (časť bola vyzbrojená 20 mm kanónom), o obrnené autá wz. 34 v troch verziách (v skutočnosti to boli prestavané obrnené automobily wz. 28), o ľahké tanky v jednověžovej a dvojevěžovej verzii (s čisto guľometnou, ako aj zmiešanou výzbrojou) spolu s niekoľkými prototypmi samohybných diel. A tak sa v septembri 1939 mohlo proti nemeckej agresii z poľskej obrnenej techniky postaviť asi 161 ľahkých tankov Vickers E a domáci licenčný produkt 7TP, 50 Francúzmi dodaných ľahkých tankov Renault R-35, 102 ľahkých tankov Renault FT, asi 100 obr-

nených áut vz. 29 a vz. 34, ako aj takmer 561 tančikov TK a TKS. Bolo to príliš málo, navyše kvalita materiálu bola výrazne nižšia, než u nemeckej alebo československej techniky (drvivá väčšina v Poľsku produkovaných typov bola len upravenými zahraničnými licenciami), ako aj organizácia jednotiek, kde najväčšou tankovou jednotkou bol prápor, už nezodpovedalo dobe. Čitateľ sa zoznámí i s prototypmi poľských vozidiel, napr. tanku 10TP, ako aj s dvomi obrnenými autami improvizovane vyrobenými počas Varšavského povstania (Kubus a Chevrolet).

Rakúsko v medzivojnovom období nemalo ani veľkú, ani silnú armádu. Obrnenú techniku zastupovali predovšetkým obrnené automobily, ktoré sa vyrábali v malých počtoch. Po anšluse Rakúska nacistickým Nemeckom bola jeho armáda i s technikou začlenená do Wehrmachtu. Jediná rakúska obrnená jednotka – prápor obrnených vozidiel mal vo výzbroji domáce ťažké obrnené autá Steyer ADGZ (vyrobených 27 kusov, so zmiešanou guľometnou a delovou výzbrojou), zakúpené talianske tančiky CV 33/35 a ľahké obrnené autá Steyer ADSK (vyrobených len 5 kusov s guľometnou výzbrojou). Zaujímavosťou boli i dva sériovo vyrábané delostrelecké ťahače, a to kolesovo-pásový (mohol pôsobiť buď na pásoch, kolesách či ako kolopásový) Steyer ADMK (vyrobených 334 kusov, z toho časť sa používala ako nechránený nosič ťažkého guľometu) a Saurer RR-7 (vyrobených bolo do anšlusu iba 15 kusov, ďalšiu produkciu už odoberal nemecký užívateľ), ktorý prevzal pod označením Sd.Kfz. 254 do výzbroje i Wehrmacht, kde reprezentoval jediný prostriedok s možnosťou výmeny typu podvozku (kolesového alebo pásového). Tento typ sa využíval ako obrnený prieskumný prostriedok motorizovaných delostreleckých plukov (bez organickej výzbroje), a len niekoľko kusov v úlohe nepancierovaného ťahača. Bojovo bol nasadzovaný v severnej Afrike a na východnom fronte. I v tejto časti sa zoznámime s obrnenými vozidlami, ktoré zostali len v prototypoch.

Viac ako tretinu publikácie tvorí časť zameraná na Československo a jeho obrnenú

techniku. Podkapitoly sa venujú obrneným vozidlám vo výzbroji čs. armády (k 1. 3. 1939 mala čs. armáda 298 ľahkých tankov vz. 35, 50 ľahkých tankov vz. 34, 70 tančikov vz. 33, 9 obrnených áut vz. 25, 15 obrnených áut vz. 27 a 51 obrnených áut vz. 30), výzbroji obrnených vozidiel čs. útočnej vozby, vývoju jej organizácie, ako aj názvom, označovaniu, krycím náterom a signalizácii obrnených vozidiel v čs. armáde. Následne sa v jednotlivých kategóriách (obrnene automobily, samohybné delá, tančiky, resp. malé útočné vozy) uvádzajú jednotlivé typy s technickým popisom i priebehom služby. Stretneme sa tu napr.: s obrnenými autami Škoda-Fiat 18 BL, OA vz. 27, policajnými obrnenými autami Škoda PA-304, Praga TNSPE-34 a TNSPE-37, improvizovanými obrnenými autami Škoda, samohybným obrneným delom Škoda PÚV-6, delovým obrneným transportérom Škoda LKMVP, tančikmi vz. 33, Škoda MU-4/IV, Škoda Š-I-D, Praga AH-IV a ďalšími. K všetkým popisom vozidiel sú pripojené i bokorysy a pôdorysy uvedenej techniky a základné takticko-technické dáta.

Ďalších 54 strán publikácie tvorí kvalitná fotografická príloha a desať strán obrazová príloha so sfarbením, kamuflážami a označením niektorých, v knihe uvádzaných, vozidiel.

Publikácia je výborným sprievodcom typmi obrnenej techniky v stredo európskom regióne. Vynikla tu fundovanosť obidvoch autorov, výborne prepracovaná je najmä časť o československej útočnej vozbe, kde silne cítiť erudovaný rukopis O. Pejša. Azda trochu na škodu veci je rozdelenie časti o československej útočnej vozbe do dvoch dielov. Pripomína to skôr obsahovú štruktúru predchádzajúcich dielov a stáva sa tak menej prehľadné pre užívateľa. Napriek tejto výhrade, predstavuje táto publikácia vydarené dielko, ktoré sa svojim obsahom určite zaradí k vyhladávaným príručiekám o obrnenej technike medzivojnového a vojnového obdobia rokov 1939 – 1945. Už teraz môžeme so záujmom očakávať ďalší diel, ktorý azda čoskoro uzrie svetlo sveta.

Z. Katreba

DOLEŽEL, L. – KROUPA, L.: ŽENIJNÍ VOJSKO – HISTORIE A SOUČASNOST. Praha : Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2003, 156 s.

Publikácia je pozoruhodná tým, že dáva ucelený obraz o ženijnom vojsku od staroveku až po súčasnosť. Problematika vývoja ženijnej špecializácie sa všeobecne úzko spája s dejinami spoločnosti a osobitne s vojenskými dejinami. Táto publikácia je obdihodným materiálom tak pre vojenských historikov, ako aj pre profesionálnych i emeritných vojakov danej odbornosti. V neposlednom rade pre spoločný historický vývoj Čechov i Slovákov od čias rakúsko-uhorskej monarchie až po dnešok, je nevšedným materiálom aj pre príslušníkov Ozbrojených síl Slovenskej republiky.

Autori publikácie prešli rôznymi funkciami v ženijných útvaroch, najmä v „mekke“ ženijného vojska v Seredi (Doležel bol veliteľom 6. žb v Seredi a náčelníkom ženijného vojska VVVO v Trenčíne) a na Katedre ženijných strojov vo Vojenskej akadémii v Brne, ktorí majú dostatok teoretických, aj praktických vedomostí a skúseností. Čerpali z bohatého zdroja rôznych materiálov, no základom sa stali skriptá *Historie ženijního vojska vo VA v Brne*.

Publikácia sa člení do piatich kapitol:

V prvej kapitole *Vznik a vývoj ženijného vojska od staroveku do 1. svetovej vojny* sa autori snažili podať historické začiatky ženijnej špecializácie s prvkami ženijného vojnového umenia v období staroveku, raného a vrcholného stredoveku. Neobišli ani vojnové umenie hutskej doby, absolutistickej monarchie i napoleonských vojen. Pomerne podrobne rozoberajú ženijné vojsko v prvej svetovej vojne, ktorú dokresľujú česko-slovenskými jednotkami (légiami) v zahraničí. Ukazujú na úzku nevyhnutnosť ženijného vojska s vývojom vojenstva a jeho podporou pri vojenských ťaženiach a operáciách či už obranných alebo útočných, pričom išlo o starostlivú prípravu terénu, prechody cez prekážky a dômyselné opevňovacie stavby pri obrane územia, miest ap.

Druhá kapitola rozoberá *ženijné vojsko v medzivojnovom období*. Opisuje organizáciu

a vývoj ženijného vojska v rokoch 1918 – 1938. Toto obdobie bolo obdobím budovania armády a jej premien s dôrazom na výcvik a odbornú prípravu so zameraním na obranu národa. Dôraz sa tu kladie na unifikáciu čs. armády a ženijného vojska i zameranie jeho výcviku. Postupne prechádza do rokov bezprostredného ohrozenia republiky, pričom je zvýraznená úloha ženijného vojska pri budovaní objektov stáleho opevnenia. Kapitulu tiež vhodne dopĺňa 8 príloh o organizácii prípravy dôstojníkov, prípravy poddôstojníkov, výcviku a odborného výcviku ženijného vojska, organizácii a predurčení ženijného vojska v predmnichovskej republike a jeho materiálom zabezpečení.

V tretej kapitole je zobrazený *podiel ženijného vojska v boji čs. jednotiek v zahraničí počas 2. svetovej vojny*, a to: v Poľsku (1939), vo Francúzsku (1939 – 1940), vo Veľkej Británii (1940 – 1945), na Strednom východe (1940 – 1943) a v Sovietskom zväze (1942 – 1945). Rovnako aj táto kapitola je doplnená 7 prílohami: zoznam ženistov v čs. legióne v Poľsku, organizácia a činnosť 1. čs. divízie vo Francúzsku, organizácia a činnosť čs. samostatnej obrnenej brigády vo Veľkej Británii, organizácia ženijných jednotiek 1. čs. samostatného práporu, 1. čs. samostatnej brigády a 1. čs. armádneho zboru v ZSSR. Autori sa vyváženě snažia zhodnotiť aktivity ženistov na Západe, Strednom východe i na Východe. Ukazujú, ako vojnové skúsenosti tvorili základ povojnového vývoja ženistov.

Štvrtá kapitola je najrozsiahlejšia a zaoberá sa *povojnovým vývojom ženijného vojska až po rok 1989*. Obsahuje organizáciu a výstavbu ženijného vojska od februára 1948 do polovice 60. rokov a jeho podielom na povojnovej obnove života spoločnosti. Relatívne samostatnú časť tvorí materiálne vybavenie, ako aj príprava veliteľského zboru ženijného vojska od povojnového obdobia do roku 1989. V procese prípravy ľudí je základom vojenské školstvo, ktorému sa tu venuje značná pozornosť. Stručne sa dotýka aj podielu ženijného vojska na odstraňovaní následkov živelných pohrôm, so zameraním sa na povodne na českých, ako aj na slovenských riekach. Aj

túto kapitolu dopĺňa 8 príloh: ženijné vojsko v mierovej organizácii ĽS. armády (1945), ženijné vojsko po reorganizácii ĽS. armády (1947), podriadenosť súčasť ženijného vojska po vytvorení vojenských okruhov (1958, 1965, 1969). Prílohy uzatvára prehľad zväzkov a útvarov ženijného vojska, ktorým boli prepožičané historické a čestné tituly. Užitočnosť a nezasťupiteľnosť ženistov je poučením i pre budúcnosť, čo má svoj odraz i v súčasných mierových misiách, aj príslušníkov Ozbroyených síl SR na obnovu mieru a infraštruktúry v krajinách postihnutých vojnovými udalosťami.

Piata kapitola je veľmi stručná: *Ženijné vojsko po roku 1989 a vzniku Českej republiky*. Rozoberá roky 1989 – 1993 s dôrazom na rozdelenie Česko-Slovenska a vznik ženijného vojska Armády Českej republiky.

Posledná, šiesta, časť na konci publikácie uvádza *Obrazovú prílohu* s 32 obrázkami staršej, i najmodernejšej techniky ženijného vojska s názvami a stručnými údajmi.

Kniha je veľmi pekne graficky upravená a vydaná v modernej technickej forme, doplnená množstvom obrázkov či už kreslených alebo fotografií, ktoré korešpondujú s textom, avšak sú bez bližšieho popisu. 23 príloh dopĺňa hodnovernosť údajov – autentické dobové dokumenty – ako aj výpovede niektorých aktérov tejto histórie, bývalých významných funkcionárov ženijného vojska. Doktoré nepresnosti na konci publikácie možno tolerovať, lebo neznižujú hodnotu diela. Publikácia je „nepredajná“, napriek tomu sa dostáva k širokému okruhu najmä „pamätníkov – ženistov“.

L. Jančo

THOMPSON, L.: ZÁCHRANA RUKOJMÍCH. PŘEHLED ZBRANÍ A Taktik. Frýdek-Místek : Alpress, 2003, 208 s., fotogr., príl.

S narastajúcim nebezpečenstvom terorizmu sa stále významnejšou zložkou protiteroristického boja stáva záchrana rukojemníkov. Leroy Thompson, ako školiteľ špecializovaných vojenských a policajných tímov, urč-

ných na záchranu rukojemníkov vo viacerých štátoch, publikoval na túto tému viaceré príspevky, aj niekoľko publikácií. *Záchrana rukojemníkov* predstavuje „sprievodcu“ rôznych stratégií, použitím ktorých sa zachránili tisícky životov.

V štyroch kapitolách autor približuje čitateľovi vývoj rukojemníckej drámy od úvodného vymedzenia okruhu miesta incidentu, po jej úspešné ukončenie, a to buď vyjednávaním alebo činnosťou záchraného ostreľovacieho, prípadne prepadového tímu, riešiaceho situáciu kombináciou sily a obratnosti. Spravodajskej činnosti, ako dôležitej neoddeliteľnej zložke v procese záchrany rukojemníkov, sa venuje v osobitnej kapitole. Zdôrazňuje, že záleží predovšetkým na kvalite spravodajskej činnosti, či zásahový tím, ktorý rieši situáciu streľbou, alebo vyjednávač, ktorý sa usiluje o zvládnutie situácie bez použitia násilia, dokončí akciu úspešne alebo tragicky. V ďalších samostatných kapitolách rozoberá techniky útoku v situáciách, keď ozbrojení teroristi, zločinci, prípadne duševne narušené osoby, sa nachádzajú v uzavretom priestore spolu s rukojemníkmi – opisuje formy a možnosti tichého, skrytého priblíženia, ako aj dynamického útoku záchraného tímu. V rámci výbroje a technického vybavenia sa autor venuje strelným zbraňam, munícii, chemickým látkam, pomôckam omračujúcim a odvádzajúcim pozornosť, ochrannej výstroji, nástrojom používaným počas útoku, zariadeniam na pozorovanie a zhromažďovanie informácií a zvláštnym osobným pomôckam. V nasledujúcich kapitolách sú to zásahy špecialistov na záchranu rukojemníkov, nachádzajúcich sa konkrétne v budovách, vo vozidlách, vlakoch, zásahy na lodiach a v lietadlách. V záverečnej kapitole autor zovšeobecňuje princípy plánovania úspešnej záchrannej akcie. Z jednástich kapitol tak čitateľ získava nielen množstvo konkrétnych informácií, ale aj mozaikový obraz záchrannej akcie rukojemníkov, ktorej úspešnosť je daná pozíciou každého jednotlivca a jeho špeciálnymi schopnosťami. Vyjednávač sa snaží prenik-

núť do psychológie teroristov a získať čo najviac dôležitých informácií, využitelných pri riešení situácie pokojnou cestou, alebo v prípade potreby pri zásahu prepadovej jednotky. Spravodajskí odborníci pomocou technických a iných špeciálnych prostriedkov nepretržite dopĺňajú faktografiu o únosoch, rukojemníkoch a mieste činu. Toto miesto zároveň sledujú pozorovatelia a ostreľovači, ktorí sa pripravujú ukončiť incident jediným presným výstrelom, ak si to situácia vyžiada. A čiernoodetí muži prepadovej skupiny s plynovými maskami a samopalmi doladujú detaily svojho plánu pre prípad obdržania rozkazu.

Text publikácie sprevádzajú a dopĺňajú ilustračné fotografie, nákresy stratégií záchranných tímov v konkrétnej akcii, tri prílohy (obsahujú stručný prehľadný opis skutočných udalostí, z ktorých autor vychádzal v jednotlivých kapitolách, a ktoré sa udiali v rozpätí rokov 1972 – 1999; formuláre používané na zaznamenanie potrebnej charakteristiky o teroristoch a rukojemníkoch; typológiu teroristického vyjednávateľa, ktorá sa používa v spolupráci s psychológom jednotky) a zoznam odporúčanej literatúry. Pre príslušníkov špeciálnych záchranných vojenských alebo policajných jednotiek sa uvádza aj autorova kontaktná adresa pre prípadné získanie doplnujúcich informácií k opisovaným situáciám, použitému vybaveniu alebo taktike.

Leroy Thompson predstavuje vo svojej publikácii základy celého procesu vyslobodzovania rukojemníkov – jednotlivé etapy, analýzu podmienok, prostredia, foriem a metód, použitých prostriedkov a pod. – nielen pre príslušníkov bezpečnostných a vojenských zložiek, ale aj ďalších záujemcov o hlbší pohľad na úlohu a zručnosti ľudí, pre ktorých je ochrana spoločnosti pred nežiadúcimi násilníkmi povolaním. Väčšina predkladaných informácií vychádza z jeho vlastných skúseností, získaných pri výcviku záchranných tímov v rôznych krajinách. Ako zdroj ostatných informácií mu poslúžili štandardné operačné postupy niektorých medzinárodných, štátnych a lokálnych zásehových jednotiek a taktických tímov.

Prirodzene do publikácie nezaradil techniky vysoko špecializované a utajované.

B. Šed'ová

NOVOTNÝ, J.: ÚŘEDNĚ ZAPOMENUTÁ VÁLKA. HISTORIE FRANCOUZSKÉ PŘÍ-TOMNOSTI V INDOČÍNE. Olomouc : Nakladatelství FONTÁNA, 2003, 112 s.

Česká literárna tvorba zaznamenala prítomnosť novej edície *Dějiny válek*. Premiérový titul predstavuje priebeh vojenskej prítomnosti Francúzska v Indočíne. Konkrétne sa jedná o vojnu vo Vietname, ktorá vyplnila medzeru medzi ukončením druhej svetovej vojny a prvým „horúcim“ prejavom studenej vojny – vojnou v Kórei (nakoniec vojna vo Vietname skončila až po konflikte v Kórei). Priebeh indočínskeho konfliktu bol špecifický. Kým ostatné koloniálne mocnosti museli po invázii Japonska v období druhej svetovej vojny opustiť územia v juhovýchodnej Ázii, Francúzsko, vďaka priateľským vzťahom vlády vo Vichy s Nemeckom, si ponechalo pod svojou kontrolou koloniálne územia. S prekvapením tento stav rešpektovali aj Japonci. Ďalším faktorom, ktorý zohrával dôležitú úlohu v povojnovom konflikte bola hraničná prítomnosť Číny. Susedské vzťahy Vietnamu a Číny neboli v priebehu histórie zväčša priateľské.

Písané dejiny Vietnamu začali rokom 207 pred Kristom. Vtedy čínsky odrodilec a bojovník Čao Tcho založil kráľovstvo Nam Viet. Postupne sa kráľovstvo muselo brániť útokom Číňanov, Khmérrov z Kambodže, mohutným vpádom Mongolov vedených Kublaj-čchanom.

Prevažnú časť svojho územia Vietnam nadobudol až v rozmedzí rokov 1700 – 1760. Počas povstania bratov Tay Sonov sa krajina zjednocovala. Definitívne sa zjednotila za vlády cisára Gia Long potomka rodu Nguyen, ktorý svoje víťazstvo dosiahol vďaka francúzskej vojenskej pomoci.

Francúzi a ostatní Európania sa objavili v juhovýchodnej Ázii približne v 16. storočí. Najskôr prišli obchodníci a kňazi. Pozornosť

z nich si zasluhuje Alexandre de Rhodes, ktorý vytvoril polatinčenú abecedu vietnamského jazyka. Vo vznikajúcich povstaniach Francúzsko najskôr odmietalo poskytnúť oficiálnu vojenskú pomoc, ale bežne využívalo služby námezdného vojska. Na cisárskom dvore sídlili francúzski poradcovia, ktorí vyhostovali európskych misionárov, nechávali popravovať a väzniť domácich konvertitov. Nástup Napoleona III. k moci otvoril éru francúzskeho kolonializmu v juhovýchodnej Ázii. Cisár Tu Duc odmietal zaručiť náboženskú slobodu, ako aj uprednostňovanie obchodných záujmov európskych mocností. Francúzsko využilo situáciu, ktorá mu nahrávala a brachiálne zakročilo. Počiatky však boli nesmierne náročné. Francúzi nemali vojakov pripravených na boj v iných klimatických a prírodných podmienkach. Keď sa k tomu pridali tropické choroby a nedostatočná podpora zo strany vietnamských katolíkov, francúzske ambície sa ocitli v kríze. Cisárovi Tu Ducovi musela byť násilím vnútená zmluva o sprístupnení prístavov pre francúzske lode. Vypukli nepokoje a cisár musel navyše uznať francúzsku nadvládu nad južným Vietnamom známym pod vtedajším názvom Kočinčina (po vietnamsky Nam Bo alebo Nam Ky). Neskôr sa k nemu pridali stredný Vietnam Francúzmi pomenovaný Annam (vietnamsky Trung Bo alebo Trung Ky) a severný Vietnam pomenovaný Tonkin (vietnamsky Bac Bo alebo Bac Ky). Po smrti cisára Tu Duca nebol korunovaný nikto z jeho následníkov. Vzniknutú situáciu opäť Francúzsko využilo a vynútilo si priamu nadvládu nad cisárstvom.

Francúzska politika v juhovýchodnej Ázii nepredstavovala ucelenú koncepciu. Situácia sa ešte viac zhoršila po prusko-francúzskej vojne. Prvotná vláda námorných dôstojníkov v juhovýchodnej Ázii prinášala skôr ich vlastné obohacovanie ako uspokojovanie mocenských požiadaviek európskej mocnosti. Francúzsko si s nimi muselo urobiť poriadok. Potom sa vysporiadalo s cisárom mohutne podporovaným Činou. V roku 1887 vznikla Indočínska únia, známa aj ako Francúzska Indočina (FIČ), ktorú tvorili súčasný Laos, Vietnam, Kambodža. Za danej situácie, ale aj

s ohľadom na celosvetový vývoj, vzniklo vo Francúzskej Indočíne logicky nacionalistické aj revolučné hnutie. Nacionalisti presadzovali reštauráciu cisárskej vlády. Časť z nich sa obrátila o pomoc na silnejúce a vzráhajúce sa Japonsko. Pred prvou svetovou vojnou prepukli početné antifrancúzske nálady, ktoré ustali až po zatknutí ich vedúcich podnecovateľov. V období prvej svetovej vojny FIČ sa stala jednou z potravinových zásobární Francúzska. V 20. rokoch vznikli tajné militantné organizácie, ako napríklad Vietnamská národná strana alebo Revolučné združenie vietnamskej mládeže založené Nguyen Ai Quoc (známejší ako Ho Či Min). Neskôr v Hongkongu založil Komunistickú stranu Indočiny.

Svetová hospodárska kríza neobišla ani Francúzsku Indočínu. V 30. rokoch opäť vypukli povstania za zlepšenie životných podmienok jednoduchých obyvateľov. Odpoveďou brachiálnej moci bolo zrušenie väčšiny politických strán. Jedinou a zároveň vedúcou politickou silou ostala Komunistická strana Indočiny podporovaná ZSSR. Vyznávala heslá typu „Vyhnať Francúzov“ a „Samostatný Vietnam“. V čele nacionalistických síl pôsobili vzdelaní Vietnamci, ktorí vyštudovali vo Francúzsku.

Generálny guvernér FIČ rozširoval francúzsky vplyv vďaka požiadavkám vietnamských, čínskych, francúzskych obchodníkov, vznikajúcich priemyselníkov a miestnych feudálov.

Problematickou sa stávala vedome udržiavaná negramotnosť roľníkov. Ešte v roku 1939 bolo 80 % obyvateľstva Indočínskej únie negramotné. Rozdelenie pôdy a investície do priemyslu boli deklarované iba verbálne a nakoniec aj skutočne ostali v pozícii príslubov.

Pred druhou svetovou vojnou sa Francúzi rozhodli modernizáciu FIČ urýchliť, tým, že jej mladých nadaných obyvateľov posielali na školenia do Francúzska. Príliš neskoro. Onedlho vypukla vojna.

Po porážke Francúzska sa rozpútal súboj o koloniálne územia medzi vládou vo Vichy a hnutím Slobodného Francúzska. Ochranu francúzskych záujmov v juhovýchodnej Ázii

zverila vichystická vláda cudzineckej légii. Z jej časti pôsobiacej v tejto oblasti sa neskôr vytvoril pochodový africký pluk Tonkin pôsobiaci v Indočíne až do roku 1941. Jeho hlavnou úlohou bola likvidácia povstanií a ochrana dôležitých objektov. Vypomáhali im v tom japonské jednotky. V roku 1941 sa komunistické a nacionalistické sily Indočíny zjednotili; Liga boja za nezávislosť Vietnamu so Zväzom pre nezávislý Vietnam (neskôr známy ako Viet Minh). Symbolom Zväzu sa stala červená vlajka so žltou hviezdou. Dôležité bolo aj heslo „Pôdu tým, kto na nej pracujú!“! Obidve odbojové skupiny však mali jedno spoločné: chceli vyhnúť ako Francúzov, tak aj Japoncov. O rok neskôr vytvorili čínski nacionalisti Vietnamskú revolučnú ligu, ktorá mala prevziať ťažisko odboja proti Japoncom. Francúzi v priebehu vojny neprijali ponuku Viet Minhu na spoločný boj proti Japonku. Nestalo sa tak ani v posledný rok vojny, keď Japonci prevzali od provichystickej vlády vo FIČ všetku moc.

Svoje plány s Indočínou a jej obyvateľmi mali aj Japonci. Vietnam oddelený od FIČ sa podľa nich mal stať nezávislým štátom v rámci japonského ázijského spoločenstva. Teraz mladých intelektuálov posielali na školenia „ázijskej hrdosti“ do Japonska.

Generál De Gaulle sľúbil FIČ v roku 1944 v Brazzaville autonómiu. Po kapitulácii Japoncov v Indočíne (15. júla 1945) Ho Či Min zorganizoval povstanie a vyhlásil nezávislú Vietnamskú demokratickú republiku.

Panovník zrušil všetky záväzky s Francúzskom, ale o svoju ochranu požiadal japonských vojakov. Vládu musel odovzdať viet minhskej delegácii. Po odstúpení moci neprijal ponuku Viet Minhu na funkciu hlavného poradcu novej vlády a odcestoval do Francúzska.

Na konferencii v Postupime mocnosti rozhodli, že odzbrojovanie japonských jednotiek na sever od 16. rovnobežky vykonajú čínski nacionalisti a na juh od nej britské jednotky. Británia, sama koloniálna veľmoc, prejavila pochopenie pre situáciu Francúzov a aktívne ich podporovala. V roku 1946 sa Francúzsko a Čína dohodli, že na severe VDR nahradia čínske vojská francúzske jednotky. Ho Či Min

vyslovil súhlas s prítomnosťou 25 000 francúzskych vojakov v severovietnamských veľkých mestách. Francúzsko vďaka prisľúbilo, že uzná Vietnamskú demokratickú republiku za nezávislý štát a súčasť Indočínskej federácie v rámci Francúzskeho zväzu. Definovanie skutočného a presného významu týchto slov predstavitelia Francúzskej republiky radšej nerozoberali.

Po vyhlásení nezávislosti Francúzsko na situáciu zareagovalo poslaním jednotiek cudzineckej légie do Indočíny a riadilo sa politickou líniou „nechať veci tak, ako sú“. Američania na rozdiel od Francúzov neboli pokojní a poslali do Indočíny vojenskú misiu. Americkí poradcovia sa objavili v juhovýchodnej Ázii koncom 40. rokov. Do narastajúceho konfliktu vo FIČ sa zapojila aj Čína. Svoj postup legalizovala uznaním vlády VDR 1. 1. 1950. V Číne sa cvičili prvé viet minhské pešie divízie. Ich výzbroj tvorili väčšinou americké zbrane, neskôr sa používali aj nové druhy zbraní. V roku 1950 Francúzi použili na bombardovanie oblastí, v ktorých tábory Viet Minhu predpokladali, napalm. Zastaviť prenikajúce jednotky Ho Či Minovej armády mala vylepšená „de Tassigho línia“. Chybou francúzskeho velenia vo FIČ sa ukázalo aj kontrolovanie ciest, ktorým sa neefektívne rozťahovali francúzske jednotky. Ďalšími nedostatkami sa ukazovali zákazy zo strany parížskej vlády, ktorá zakazovala vytvárať protipartizánske jednotky zostavené z lojálnych Vietnamcov a staro-francúzskych usadlíkov. Nedocenilo sa využitie rozvedky a podceňovala sa spravodajská činnosť. Neochota francúzskej vlády angažovať sa v tejto vojne mala svoje príčiny v nesúhlase francúzskeho obyvateľstva, spamätávajúceho sa z hrôz druhej svetovej vojny, v nepopulárnych odvodoch francúzskych brancov pre ich využitie v juhovýchodnej Ázii (postupne sa čoraz viac bojov zúčastňovali jednotky cudzineckej légie). Nezanedbateľná nebola ani veľká vzdialenosť Vietnamu od Francúzska a nakoniec aj rôznorodosť bojujúcich francúzskych jednotiek (napr. koloniálne jednotky pozostávajúce z Afričanov nemali záujem bojovať v tejto vojne).

Ich protivníci mali podporu z Číny. Tá im najskôr dodávala americké zbrane, ale neskôr aj sovietske, vyrobené v čínskej licencií. Technická a hlavne protiletectká podpora pochádzala zo ZSSR. V roku 1953 Francúzi začali budovať pevnosť Dien Bien Phu. Finále celého konfliktu prebiehalo od 13. 3. 1954 do 7. 5. 1954 dobytím spomínanej pevnosti. 24 hodín po jej páde zástupcovia USA, ZSSR, Veľkej Británie, Francúzska, Číny, Laosu, Kambodže, vietnamských komunistov a členov vietnamskej opozície, sa zišli v Ženeve na mierových rokovaniach. Po dohode sa vytvorilo na línii 17. rovnobežky demobilizované pásmo. O zjednotení krajiny sa malo rozhodnúť do roku 1958 prostredníctvom volieb. Deľiacu rovnobežku mohli 300 dní voľne prechádzať obyvatelia z oboch strán. Jednotky Viet Minhu museli opustiť Laos a Kambodžu. Na zastavenie palby dohliadala medzinárodná komisia zložená zo zástupcov Kanady, Poľska a Talianska.

Počas bojov pri Dien Bien Phu zvažovali USA, či nemajú bombardovať dôležité mestá VDR lietadlami B-29. A nielen to. Zvažovali aj veľkú námornú inváziu do VDR. Našťastie od takýchto úmyslov odvrátil štátneho tajomníka Dullesa generál Ridgway (od roku 1950 velil v Kórei 8. armáde a po odstúpení Mac Arthura sa stal jeho nástupcom). Pritom použitie atómovej bomby zvažovali USA už v priebehu kórejskej vojny. Slobodné voľby sa nakoniec vo Vietname nekonali. Tým vznikli dva samostatné štáty: Vietnamská demokratická republika a Vietnamská republika (Južný Vietnam). Francúzsko po neslávne ukončenom konflikte v Ázii muselo v roku 1954 riešiť ďalší. 1. 11. 1954 vypuklo povstanie v Alžírsku. Toto povstanie už oveľa citeľnejšie zasahovalo francúzsku spoločnosť. Možno je to jeden z dôvodov, prečo francúzska vojnová účasť v Indočíne bola či už chciac, alebo nechciac, úradne zabudnutá. Len tak mimochodom o účasti cudzineckej légie (československých emigrantov slúžiacich v nej) vo Vietname pojednáva, dnes už vlastne tiež zabudnutý československý film z 50. rokov *Čierny prápor*.

R. Hoza

VONDRÁŠEK, V. – CHRASIL, S. – MARKEL, M.: *DĚJINY VOJENSKÉ AKADEMIE V BRNĚ 1951 – 2001*. Praha : Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2001, 256 s.

Publikácia je erudovaným vedeckým dielom troch autorov, vydaná pri príležitosti 50. výročia založenia významnej armádnej vzdelávacej inštitúcie – Vojenskej akadémie v Brne. Počas 50 rokov akadémie zabezpečovala vzdelávanie vojenských profesionálov a zároveň predstavovala jeden z najväčších komplexov výskumu a vedeckých kapacít čs. armády. Hoci je dielo motivované významným výročím, pristupuje k dejinám akadémie z pozície historickej vedy, s využitím dostupných prameňov, ale aj s ich kritickou interpretáciou.

Práca je delená do 6 kapitol: I. kapitola sa venuje prehľadú *vývoja československého vojenského školstva v medzivojnovom období 1918 – 1939 a povojnovom období 1945 – 1951*. Čitateľovi dáva predstavu o výchove vojenského profesionála, čo umožňuje pochopiť samotný vznik a vývoj akadémie v širších historických súvislostiach.

II. kapitola *Vojenská technická akadémia v Brne* sa zaoberá vznikom a vývojom Vojenskej technickej akadémie v rokoch 1951 – 1958, jej zakladateľmi a trecími plochami s civilným vysokým školstvom v Brne. Pojednáva o dramatických udalostiach rokov 1956 – 1957 a ich odraze na postavení školy, o príprave zahraničných odborníkov i celkovej reorganizácii vojenského školstva v Československu.

III. kapitola *Vojenská akadémia A. Zápotockého v rokoch 1958 – 1967* sa venuje jej rozvoju, osobitne v rokoch 1958 – 1962 a tiež v rokoch 1962 – 1967.

IV. kapitola *Vojenská akadémia v rokoch 1968 – 1972* rozoberá Vojenskú akadémiu v prevratových rokoch, v procese „demokratizácie“ a „normalizácie“ spoločnosti.

V. kapitola *Roky 1972 – 1989* sa venuje osudom akadémie v období „normalizácie“, charakterizuje dobu s jej organizačnými a mocienskými štruktúrami, jej premietnutie do vzdelávacej a vedeckej oblasti, približuje priestory akadémie, ako aj v období po páde komunistickej diktatúry.

VI. a posledná kapitola *Vojenská akadémia v Brne v 90. rokoch* je veľmi stručná, určená najnovšiemu vývoju akadémie po „zamatovej revolúcii“, jej transformácii na akadémiu dneška.

Práca je doplnená celým radom dobových fotografií, ako aj prílohami pozostávajúcimi z významných dokumentov z minulosti akadémie, ktoré približujú dobové ovzdušie.

V *Prílohe dokumentov* ide o ich zoznam, ktoré predstavujú predovšetkým rozkazy prezidenta republiky a ministra národnej obrany, týkajúce sa vojenských škôl, osobitne aj vojenskej akadémie. V *Zozname profesorov* menovaných na Vojenskej akadémii v rokoch 1951 – 2001 je uvedených 88 mien. Ďalší *Zoznam doktorov* vied predstavuje 20 osôb, ktorým bola udelená táto vedecká hodnosť na Vojenskej akadémii v Brne v rokoch 1951 – 2001. Podobne uvádza *Zoznam docentov* – 439 mien, ktorí boli menovaní Vojenskej akadémii v Brne tiež v rokoch 1951 – 2001, čo uzatvára genézu Vojenskej akadémie v Brne. Poslednú prílohu dokumentov tvorí *Prehľad predstaviteľov Vojenskej akadémie v Brne* počas jej 50-ročnej existencie, ktorých sa vo funkcii veliteľov (náčelníkov či lektorov) vystriedalo 14.

Publikáciu uzaviera *Stručné zhrnutie histórie Vojenskej akadémie v Brne 1951 – 2001*, a to v angličtine a nemčine (avšak nie v češtine), *Zoznam použitých prameňov, literatúry a fotodokumentácie*, ako aj *Zoznam skratiek*. Hoci nie je nikde uvedená citácia alebo odvolanie sa na prameň, neznižuje to hodnotu tejto historickej vedeckej práce. Grafickú úpravu možno tiež iba oceniť. Vydanie knihy formou V2 (bez tvrdého obalu) neznižuje obsah tohto diela.

Publikácia dáva jedinečnú a mimoriadnu príležitosť na zastavenie a ohliadnutie sa späť. Počas 50-ročnej existencie vysokého vojenského školstva v Brne sa inžiniersky smer vyprofiloval na vzdelanie, ktoré zodpovedá potrebám nového tisícročia. Jeho absolventov možno nájsť vo všetkých podnikoch dôležitých z hľadiska obrany i vo všetkých oblastiach spoločenského života štátu.

E. Jančo

KAČOR, M.: *OSUDOVÉ OKAMŽIKY*. Praha : Rybka Publishers, 2003, 328 s.

Vydávanie publikácií a časopisov literatúry faktu sa teší veľkému záujmu čitateľskej verejnosti, nielen v českých krajinách, ale i na Slovensku. Jednou z nich je aj anotovaná publikácia, ktorá nesie rovnomenný názov ako dokumentárny seriál, ktorý začal vznikať koncom leta roku 2000 v Tvorivej skupine Bělohlavý-Daník – ostravského štúdia Českej televízie. Dokumentárny cyklus, ktorý mal už v roku 2003 takmer 150 dielov, pojednáva o celom rade udalostí na území bývalého Československa, ktoré sa v terminologickom slovníku vyšetrovateľov nazývali mimoriadnymi. Každá z nich, bez výnimky, mala spoločného menovateľa: ovplyvnila osudy ľudí, a to v jedinom okamihu. Na väčšinu z nich sa už dávno zabudlo, o niektorých sa verejnosť dozvedela málo a niekedy vôbec nič.

Scénarista a publicista Miroslav Kačor, ktorý je v dokumentárnom cykle *Osudové okamžiky* autorom šesťdesiatich scenárov a samostatne natočil šesťnásť jeho častí, čitateľovi predložil dvadsať najzaujímavejších dielov. Tieto, v knižnej podobe samostatné kapitoly, sú rozšírené o fakty a svedectvá, ktoré sa do štrnásťminútových televíznych dokumentov nevošli. Súhrne ich možno pomenovať galériou historickodokumentačnej rekonštrukcie tragických udalostí z rokov 1926 a 1983, počínajúc už dávno zabudnutou explóziou munície v pražskej Truhlárskej ulici, ktorej následkom traja ľudia zahynuli a vyše sedemdesiat ich bolo zranených (Truhlárská – 1926), a končiac haváriou električky č. 26 na tzv. „špejcharskej“ električkovej slučke v Prahe-Dejvicích. Hrozná bilancia jedinej ľudskej chyby: sedem mŕtvych, dvanásť ťažko a viac ako štyridsať stredne a ľahko zranených (Špejchar – 1983).

Slovami autora: osudy Čechov, Moravanov, Slovákov, ale aj cudzích štátnych príslušníkov sa často vzájomne prelínali a prelínajú doposiaľ. Šesticu brnianskych vysokoškolákov zastihla „biela smrť“ na svahoch slovenských hôr (Kubínska – 1968). Slováci umierali v troskách Il'jušinu pri obci Újezd na slakovskom bojisku (Špidlák – 1962), ale aj v zde-

molovaných vagónoch osobného vlaku pri moravských Šakviciach, a to vinou dvojice svojich spoluobčanov (Šakvice 1953). Pád lôžkového vozňa z viaduktu pri Řikoníne neprežilo tridsať poľských železničiarov (Řikonín – 1970); vraždenie zločincov v uniformách čs. armády pod vedením poručíka Karola Pazúra a čatára absolventa Bedřicha Smetanu má na svedomí životy 265 mužov, žien a detí z radov slovenských karpatských Nemcov, a to mesiac po skončení druhej svetovej vojny, neďaleko Přerova (Lověšice – 1945). Politika, mnohokrát veľmi špinavá, sa zamiešala aj do ďalších mimoriadnych udalostí. Komunistická štátna moc zneužila banské nešťastie k vykon štruovaným politickým procesom (Doubrava – 1949), alebo leteckú katastrofu lietadla DC-3 Československých aerolínií neďaleko Levoče k diplomatickým hrám (Škapová – 1956). Parlamentné politické strany, združené v Národnom fronte, si zasa šli vzájomne po krku pri vyšetrowaní kriminálneho prípadu odoslania balíčkov nálože, adresovaných trom významným politikom: Janovi Masarykovi, Petrovi Zenklovi a Prokopovi Drtinovi (Krčmaň – 1947).

Skoro na každej tragédii sa podpísalo ľudské zlyhanie, späté niekedy s inými nepriaznivými faktormi. Rokmi zanedbávaná havarijná situácia v brnianskej teplárni kompetentnými osobami napokon zapríčinila smrť osemnásťich robotníkov (Špitálka – 1975); nadmerná iniciatíva, nezdravá rutina i nedbanlivosť sa zlúčili pri úplne zbytočnej havárii vrtulníka

Mi-8 letky ministerstva vnútra s manželkou prezidenta republiky Vierou Husákovou na palube (Ivanka – 1977). Osobné malicherné spory medzi striedajúcimi sa železničiarimi v službe, ktorí obsluhovali železničné závory, majú na svedomí desať mladých životov pražských stredoškôľakov (Deštnice – 1966); nedodržané technologické postupy viedli k zrúteniu novostavby kultúrneho domu (Černá Pole – 1968), a volant v rukách neskúseného mladíka zasa zdecimovalo jedno futbalové mužstvo (Jindřichov – 1947).

Príroda si kruto zahrala s cestujúcimi v ostravskom trolejbuse (Most Pionýrů – 1976) a taktiež s viac než ôsmimi desiatkami vojakov a partizánov, vrátane národného hrdinu Jana Švermu (Chabenec – 1944). Posledné tri kapitoly sú venované železničným katastrofám v susedných staniách na úseku tzv. „železničnej trate smrti“ Brno – Břeclav (Podivín – 1950, Zaječí – 1928 a Šakvice – 1953). Medzi prvou a druhou uvedenou železničnou zastávkou ležia Rakvice, malá vinárska obec, odkiaľ ráno 26. mája 1936 odišlo 106 detí na školský výlet do Pálavských vrchov, netušiac že sa domov už nikdy nevráti dvadsaťdva dievčat a deväť chlapcov. To je smútna bilancia prevrtenia drevenej pramice v rieke Dyje (Nové Mlýny – 1936). Knihu významne obohacuje množstvo dobových i súčasných dokumentačných fotografií, ktoré ilustrujú jednotlivé príbehy tragických udalostí.

M. Čaplovič

KRONIKA

MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA PRED VSTUPOM SLOVENSKA DO EURÓPSKEJ ÚNIE

Pod názvom *Integračné a dezintegračné procesy v strednej Európe v 20. storočí* sa v dňoch 26. – 28. apríla 2004 uskutočnila v Kongresovom centre SAV v Smoleniciach medzinárodná konferencia za účasti historikov z Českej republiky, Maďarska, Poľska, Nemecka, Rakúska, Slovinska a Slovenska. Konferencia nadväzovala na dve predchádzajúce pod tematickým názvom *Historické korene integrácie strednej Európy*. Tretia medzinárodná konferencia sa konala v čase, keď len niekoľko dní oddeľovalo päť štátov zúčastnených na konferencii od ich vstupu do Európskej únie. Aby sa zvýraznila historická chvíľa vstupu Slovenska do únie, záštitu nad celým projektom prevzal predseda Zahraničného výboru NR SR, v súčasnosti komisár EÚ Ján Figel'. Organizačne konferenciu zabezpečilo a na finančné pokrytie nákladov získalo sponzorov Centrum pre európsku politiku. Na programovej príprave konferencie sa podieľala Katedra histórie Filozofickej fakulty UK, Historický a Politologický ústav SAV. Na úvod konferencie odznali tri krátke slávnostné príhovory hlavných organizátorov, ktorí zvýraznili význam vstupu Slovenska do EÚ.

Referáty, ktoré odznali na konferencii, sa dotýkali takmer celého 20. storočia. Referujúci z jednotlivých krajín svoje vystúpenia sústredili na udalosti integračných a dezintegračných procesov z pohľadu historiografie vlastnej krajiny. Napriek rôznorodosti prístupov, diskusia po každom bloku referátov ukázala, že tento prístup nie je až takou prekážkou, ktorá by diskusiu limitovala.

Prvý referát D. Kováča (Historický ústav SAV, Bratislava) s názvom *Versailles a Nová Európa. Integrácia cez dezintegráciu?* Bol zameraný na poversaillské usporiadanie Európy, najmä jej hraníc. V súvislosti s novými hranicami D. Kováč vyslovil myšlienku o mentálnej kolektívnej hranici, ktorá pretrvávala vo vedomí ľudí a vzťahovala sa na hranice pred Veľkou vojnou. Referáty D. Hájkovej a J. Šedivého (Masarykov ústav AV ČR, Praha) boli zamerané na politiku českej reprezentácie a postoja verejnosti na ceste od multinacionálnej monarchie k národnému štátu. Masarykova predstava novej Európy bola namierená proti pangermánskym plánom. Reakcie predstaviteľov rakúsko-uhorskej monarchie na Naumanovu koncepciu Mitteleuropy boli obsahom referátu J. Gašpariča (Univerzita Ľubľana). Okrem rakúskych predstaviteľov monarchie Naumanova Mitteleuropa sa u ostatných nestretla so súhlasom. Odmietol ju aj M. Hodža. Hrozby destabilizácie Slovenska zo strany Maďarska pokračovali aj po odchode maďarskej Červenej armády zo Slovenska. Až v polovici roka 1919 padli nádeje Maďarska na zmenu hraníc voči Slovensku. O týchto otázkach referoval M. Hronský (Politologický ústav SAV, Bratislava). Osobnosť Brianda a interpretácie o plánoch integrácie strednej Európy priblížila B. Ferenčuhová (Historický ústav SAV, Bratislava). Referáty prvého dňa konferencie o plánoch integrácie i pokusy o dezintegráciu začlenenia Slovenska do nového čs. štátu boli cenným vkladom konferencie a evokovali diskusiu.

Integračné a dezintegračné procesy v strednej Európe v medzivojnovom období, plány federácie strednej Európy z čias druhej svetovej vojny, studená vojna, integrácia západnej Európy a dezintegrácia Juhoslávie a Československa, boli obsahom podnetných referátov a diskusií na druhý deň konferencie. Na uvedené otázky odznelo 12 referátov s rôznym časovým záberom sledovanej problematiky. Ako prvý odznel referát W. Rauschera (Východoeurópsky inštitút, Viedeň) o nemecko-rakúskej colnej únii z roku 1931, proti ktorej sa postavila Malá dohoda a Francúzsko z obáv pred anšlusom Rakúska. Členstvo agrárnych štátov v Zelenej internacionále malo pomôcť riešiť otázky produkcie a odbytu agrárnych komodít. Referát na túto tému predniesla A. Bartlová (Historický ústav SAV, Bratislava). O Československu v koncepciách a politike USA po Veľkej vojne hovorila H. Parafianovicz (Univerzita Bialystok). Problémy integrácie a bezpečnosti z pohľadu kolektívnej bezpečnosti a nebezpečenstva nacizmu boli obsahom referátu V. Bystrického (Historický ústav SAV, Bratislava). Koncepcia riešenia menšinovej otázky, individuálne práva menšín a pokusy o ich prehĺbenie v 30. rokoch boli obsahom referátu P. Zelenáka (Filozofická fakulta UK, Bratislava). O politike revízie hraníc v maďarskej zahraničnej politike a jej etapy v medzivojnovom období hovoril L. Szárka (Inštitút pre štúdium menšín, Budapešť).

Po tomto bloku referátov, ktorých väčšina sa vzťahovala k procesom dezintegrácie a ohrozenia bezpečnosti, nasledoval blok o integračných plánoch, najmä vytvorenia federácie zo stredoeurópskych štátov. O Hodžovom pláne Dunajskej a neskôr Stredoeurópskej federácie hovoril J. Kiss (Politologický ústav SAV, Bratislava). Koncepcie federácie v predstavách československého zahraničného odboja boli obsahom referátu J. Němečka (Historický ústav AV ČR, Praha). Britské predstavy o povojnovej integrácii strednej a juhovýchodnej Európy analyzovala E. Ivaničková (Historický ústav SAV, Bratislava). O povojnovom pláne vytvorenia balkánskej federácie hovorila M. Tonková (Pedagogická fakulta UK, Bratislava). Československá politika mostu medzi Východom a Západom stratila aktuálnosť vytvorením bipolárneho sveta. Tento záver vyslovil v referáte S. Michálek (Historický ústav SAV, Bratislava). Etapy integrácie západnej Európy priblížil G. Wollstein (Univerzita Kolín nad Rýnom).

Dezintegrácia Európy v období studenej vojny v dôsledku bipolárneho sveta bola obsahom dvoch referátov. A. Pók (Historický ústav MAV, Budapešť) hovoril o koncepciách interpretácie studenej vojny. Môj referát bol zameraný na dôsledky studenej vojny pre Československo v jej začiatkoch (Vojenský historický ústav, Bratislava).

Posledný blok referátov sa v podstate vzťahoval na otázky dezintegrácie Československa a Juhoslávie. Pod názvom *Možnosti slovenskej politiky v druhej polovici 20. storočia* predniesol referát L. Gašperik (Filozofická fakulta UK, Bratislava). Štátoprávny aspekt pohľadu na rozpad Československa prezentoval J. Žatkuliak (Historický ústav SAV, Bratislava). Na komplexnejší pohľad príčin zániku Československa sa zamerl J. Čarnogurský (bývalý predseda vlády SR a minister). Analyzoval geopolitické, ekonomické a sociálne dôvody rozpadu. Ale za najhlavnejšie označil etnicko-biologické dôsledky odlišného vývoja Slovenska. Do tohto bloku patril aj referát slovinských historikov Z. Čepič, M. Šorn (Univerzita Ljubljana) o historických súvislostiach vzniku a rozpadu Juhoslávie. Referát so širokým časovým záberom rokov 1918 – 1991 osvetlil najdôležitejšie medzníky Juhoslávie. Slovinsko sa od 70. rokov 20. storočia zasadzovalo za spolužitie v rámci konfederácie. Referendum rozhodlo o vystúpení z federácie a v júni vyhlásilo samostatnosť.

V rámci tohto bloku odzneli aj dva referáty, ktoré hraničili s prítomnosťou. Najprv J. Marušiak (Politologický ústav SAV, Bratislava) analyzoval poľskú politiku v 90. rokoch minulého storočia a po ňom A. Duleba (SEPA, Bratislava) rozoberal postoje Ruska voči Európskej únii v kontexte jej rozšírenia.

Bohatá diskusia na záver konferencie sa sústredila predovšetkým na vstup Slovenska do EÚ, politiku Ruska voči Slovensku, na vonkajšiu bezpečnosť Slovenska a obavy z nášho členstva v EÚ. Záverom možno uviesť, že konferencia priniesla množstvo názorov a pohľadov na

integračné a dezintegračné procesy v strednej Európe v historickom kontexte. Svojím obsahom znamenala originálny pokus analyzovať tieto javy v priebehu jedného storočia. Možno sa mohli zaradiť aj iné referáty s pohľadom na danú tému. Konferencia s uvedeným programom priniesla mnoho nového a podnetného. Tento aspekt bude zreteľnejší zo zborníka, ktorý organizátori pripravujú vydať. Má obsahovať dopracované referáty do štúdií. Jeho vydanie poskytne širší a ucelenejší pohľad. Za prípravu konferencie v príjemnom prostredí a tiež dobrej spoločenskej atmosfére patrí vďaka všetkým organizátorom.

M. Štefanský

4. MEDZINÁRODNÁ VEDECKÁ KONFERENCIA PRACOVNEJ SKUPINY VOJENSKEJ HISTÓRIE PARTNERSTVA ZA MIER

V dňoch 29. marca až 2. apríla 2004 sa uskutočnila v Budapešti pod záštitou Partnerstva za mier (ďalej PzM), Konzorcía obranných akadémií a inštitútov obranných štúdií, ako aj za aktívnej organizačnej účasti maďarského Inštitútu a múzea vojenskej histórie v Budapešti, Ministerstva obrany Maďarskej republiky a Centra americkej armády pre vojenskú históriu vo Washingtone 4. medzinárodná vedecká konferencia Pracovnej skupiny vojenskej histórie PzM, ktorej hlavnou témou bola *Vojenská profesionalizácia v rokoch 1900 – 1999: hľadanie dokonalosti*.

Dňa 29. marca 2004, vo večerných hodinách, sa účastníci konferencie zišli v historickej budove maďarského Inštitútu a múzea vojenskej histórie na hradnom návrší v Budapešti, kde ich v Mramorovej sále múzea privítal riaditeľ genmjr. József Ferenc Holló, ako aj brig. gen. John S. Brown za spoluorganizátorskú zložku z USA. Následne si účastníci konferencie so záujmom prezreli expozíciu maďarských vojenských dejín, inštalovanú v múzeu, ako aj výstavu obrazov s vojenskohistorickou tematikou od Sándora Bodó.

V úvode prvého rokovacieho dňa odzneli príhovory genmjr. J. F. Hollóa a brig. gen. J. Browna a zástupcu PzM Vernona Hodgesa. Všetci sa pochvalne vyjadrili o prínose Pracovnej skupiny pre vojenskú históriu v rámci činnosti PzM. Táto skupina patrí k najaktívnejším skupinám PzM a existuje preto trend i naďalej podporovať jej činnosť a rozšíriť jej členstvo o ďalšie krajiny. Bolo zdôraznené, že práve prostredníctvom histórie je možné sa lepšie vzájomne spoznať a vyhnúť sa zaužívaným a skresleným stereotypom v medzinárodnej komunikácii. Genmjr. J. F. Holló zároveň oboznámil prítomných účastníkov konferencie so štruktúrou Inštitútu a múzea vojenskej histórie v Budapešti.

Samotné referáty odzneli v šiestich blokoch. Prvý blok, ktorý mal teoretickú náplň, začal svojím diskusným referátom prof. Dr. Marjan Malešič (Slovinsko), ktorý porovnával vývoj dvoch modelov ozbrojených síl existujúcich v Európe, a to armády poloprofesionálnej (doplňovanej na základe brannej povinnosti) a profesionálnej (doplňovanej dobrovoľníkmi). Vymenoval viacero faktorov, ktoré majú vplyv na vytváranie jedného alebo druhého typu armády, napr. vplyv historického faktoru, ľudských zdrojov, predpoklad vzniku a veľkosti konfliktov a pod. Následne predniesla Alex Wardová (Veľká Británia) príspevok o britských skúsenostiach prechodu z armády doplňovanej odvodmi na plne profesionálnu armádu. Podobným referátom, ale s využitím rakúskych skúseností s profesionalizáciou v 20. storočí,

nadviazal prof. Dr. Erwin Schmidl (Rakúsko). Tento blok uzatvorila svojim vystúpením por. Anna Aurora Inguibertová (Francúzsko), ktorá hovorila o koncepcii profesionálnej armády tak, ako sa zachovala v análoch francúzskej odbornej vojenskej literatúry z medzivojnového obdobia.

Druhý blok sa venoval praktickej časti profesionalizácie armád v 90. rokoch 20. storočia. S úvodným referátom vystúpil Dr. Ciolescu Serban Filip (Rumunsko), ktorý sa zamerl na profesionalizáciu rumunských ozbrojených síl v perspektíve integrácie Rumunska do euroatlantických bezpečnostných štruktúr. Následne predniesol svoj referát npor. PhDr. Zoltán Katreba (Slovensko), ktorý priblížil profesionalizáciu Armády Slovenskej republiky v rokoch 1993 – 2001, plány a realitu. Vo svojom referáte zhodnotil význam profesionalizácie ASR pre dosiahnutie jej kvalitatívne vyššej úrovne, analyzoval jednotlivé kroky, ako aj problémy s tým spojené. Nevyhol sa ani legislatívnemu zabezpečeniu profesionalizácie a dopĺňovania armády. O profesionalizácii, ako o prechode od ozbrojených síl, dopĺňovaných na základe brannej povinnosti k ozbrojeným silám, dopĺňovaným na základe dobrovoľnosti, na príklade Maďarska referoval pplk. Dr. Ferenc Molnár (Maďarsko). Posledný referát sa týkal ukrajinskej cesty profesionalizácie bezpečnostného sektoru. Predniesol ho Dr. Oleg Borduk (Ukrajina), ktorý priblížil celkovú reformu ukrajinských ozbrojených síl. Tá sa rozdeľuje na 4 etapy: v prvej etape (koniec roka 1991 – 1992) sa prepodriadili vojenské jednotky a zariadenia na území Ukrajiny s výnimkou Čiernomorskej flotily pod nové ukrajinské velenie, druhá etapa (1993 – 1996) sa zamerlala na prispôsobenie vojenských štruktúr náročným vnútorným a vonkajším podmienkam existencie ukrajinského štátu, tretiu etapu (1997 – 1999) charakterizovala snaha ministerstva obrany reformovať ozbrojené sily, avšak bez nadväznosti na celoštátnu úroveň reformy bezpečnostného systému Ukrajiny. Štvrtá etapa reformy trvá od roku 1999 dodnes a charakterizuje ju komplexný prístup k reforme ozbrojených síl. Dôležitou úlohou prvých rokov existencie ukrajinského štátu bolo jadrové odzbrojenie (ukončené v roku 1996), vyriešenie ukrajinsko-ruského sporu o Čiernomorskú flotilu, ako aj radikálne zníženie počtu osôb v ozbrojených silách (viac ako o polovicu v porovnaní s rokom 1993). Všetky tieto procesy boli a sú uskutočňované v nevýslovne ťažkých ekonomických, ako aj vnútorných a zahraničnopolitických podmienkach.

Následujúci blok sa venoval historickým aspektom profesionalizácie. V tomto bloku odzneli referáty: plk. Dr. Dimitre Mincheva (Bulharsko) *Bulharská profesionálna armáda a jej vplyv na politický život krajiny po prvej svetovej vojne*, pplk. Rémy Porteho (Francúzsko) *Jeden originálny francúzsky výtvor – koloniálne jednotky*, por. Louisa Panelu (Francúzsko) *Vojenské žandárstvo a mobilizácia v rokoch 1914 – 1918 (Úloha profesionálnych vojakov v odvodovom procese)*, veliaceho seržanta-majora Scotta Garetta, PhD. (USA) *Hľadanie dokonalosti: profesionalizácia poddôstojníckeho zboru americkej armády v 20. storočí*, a ako posledný referát Dr. Imre Okvátha (Maďarsko) *Reorganizácia Maďarskej ľudovej armády v rokoch 1956 – 1962*.

V stredu 31. marca sa uskutočnila celodenná exkurzia účastníkov konferencie do pevnosti Komárom na maďarsko-slovenských hraniciach. Jedna časť tejto pevnosti, ktorá sa rozprestiera na oboch brehoch Dunaja, je ako skanzen v správe maďarského Inštitútu a múzea vojenskej histórie v Budapešti. Následne, v pobeďnejších hodinách, sa uskutočnila i návšteva katedrály v meste Ostrihom.

Druhý a posledný rokovací deň odštartoval blok americko-ruských referátov o doktrinálnych zmenách smerujúcich k profesionalizácii. Prvý príspevok predniesol plk. Oleg Belosludsev, PhD. (Rusko) a venoval sa v ňom vývoju názorov vojenských predstaviteľov ZSSR na charakter budúcej vojny v období rokov 1946 – 1991. Tie sa vyvíjali v štyroch fázach: 1. fáza 1946: pol. 50. rokov – reflektovala práve sa skončenú vojnu, 2. fáza: pol. 50. rokov až pol. 60. rokov – predpokladalo sa, že budúca vojna bude raketovo-jadrová, 3. fáza: pol. 60. rokov až pol. 70. rokov – uvažovalo sa o dlhotrvajúcej vojne, keď zvíťazí strana s pre-

vahou síl a prostriedkov a posledná 4. fáza: v 80. rokoch – akcentovala nepoužitie jadrových zbraní, ktoré mali byť v prvom rade odstrašujúcim prostriedkom, ale počítalo sa s tým, že vojna bude mať eskalujúci charakter, čiže od malého konvenčného konfliktu k obmedzenej jadrovej vojne, nakoľko úplná jadrová vojna by znamenala zničenie planéty. Brig. gen. John Brown (USA) zoznámil účastníkov konferencie s praktickým pretavením amerického operačného umenia do bojov v rámci operácie Desert Storm. Plk. Michail Lyoshin (Rusko) sa tematicky zameril na vývoj sovietskych ozbrojených síl po druhej svetovej vojne, ktorý prebiehal v piatich etapách a reagoval na politické, technické a ekonomické faktory v celosvetovom meradle. Blok ukončil referát Dr. Roberta Rusha (USA) o evolúcii postavenia poddôstojníkov pri výcviku vojakov.

V ďalšom bloku odzneli referáty o výcviku a vzdelávaní dôstojníkov. Dr. Ronald G. Haycock (Kanada) hovoril dôstojníckom profesionálnom rozvoji a vojenskom vzdelávaní v Kanade. Dr. Wim Klinkert (Holandsko) sa vyjadroval k problematike trendov a výziev v holandskom vzdelávaní dôstojníkov. PhDr. František Cséfalvay, CSc., (Slovensko) sa vo svojom referáte, ktorý spracoval v spolupráci s mjr. Mgr. Miloslavom Čaplovičom, PhD., venoval profesionálnej príprave slovenských dôstojníkov v rokoch 1920 – 1944. Referát tak zahŕňoval obdobie medzivojnovej Československej republiky a vojnovej Slovenskej republiky v rokoch 1939 – 1944.

Posledný, šiesty, blok konferencie sa dotýkal vojenského vzdelávania ako súčasti profesionalizácie ozbrojených síl. Genmjr. Miklós Szabó (Maďarsko) priblížil reformu maďarského vojenského vysokého školstva po roku 1996, mjr. Tamás Nagy (Maďarsko) sa venoval maďarskému vojenskému vzdelávaniu v čase studenej vojny a Dr. Amelia Cerasela Moldoveanuová (Rumunsko) sa zaoberala súčasným vzťahom vojenského vzdelávacieho systému a profesionalizácie ozbrojených síl v Rumunsku.

Po krátkom zasadnutí administratívnej sekcie sa konferencia slávnostne ukončila. Na záver prehovoril brig. gen. J. Brown a genmjr. J. F. Holló. Obidvaja vysoko hodnotili samotný priebeh konferencie i jej organizáciu. Vyjadrili nádej, že sa zachová vysoká úroveň činnosti Pracovnej skupiny pre vojenskú históriu PzM, a ešte sa rozšíri počet účastníkov takýchto stretnutí z ďalších, doteraz nezapojených, krajín.

Konferencia naplnila svoje poslanie – prezentáciu názorov o zaujímavom fenoméne profesionalizácie ozbrojených síl v 20. storočí. Po každom bloku sa rozprúdila široká diskusia o platnosti prednesených stanovísk medzi prednášajúcimi a zostatkom auditória. To pomohlo bližšie objasniť si postoje a špecifikácie jednotlivých krajín pri riešení problémov v tejto oblasti. Veľký podiel na úspešnom priebehu tejto konferencie má i hosťiteľská maďarská strana, ktorej sa podarilo vytvoriť príjemnú pracovnú atmosféru pre všetkých účastníkov konferencie.

AUTORI ČÍSLA

Mgr. Vladimír **ČEPELA**, C II, 96/64-6, 01841 Dubnica nad Váhom

PhDr. Tomáš **KLUBERT**, PhD., Filozofická fakulta, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave,
Námestie Jozefa Herdu 2, 917 01 Trnava

PhDr. František **CSÉFALVAY**, CSc., Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava

PhDr. Václav **VONDRÁŠEK**, CSc., Soumarská 609, 384 51 Volary, Česká republika

Mgr. Igor **SLEPCOV**, Vojenské múzeum Piešťany – Múzejné oddelenie vo Svidníku,
Bardejovská 14, 089 01 Svidník

JUDr. Oldřich **PEJS**, Kafkova 53, 160 00 Praha 6, Česká republika

PaedDr. Jozef **RODÁK**, Vojenské múzeum Piešťany – Múzejné oddelenie vo Svidníku,
Bardejovská 14, 089 01 Svidník

plk. v.v. Mgr. Ľudovít **JANČO**, Blumentálska 4, 811 07 Bratislava

UPOZORNENIE REDAKCIE

Odozdávanie rukopisov

Príspevky do Vojenskej histórie odovzdávajúte, resp. posielajte zásadne na disketách v textových editoroch Word 6.0, Word 97, prípadne T 602, v iných len na základe dohovoru. Poznámky je potrebné uvádzať až za text štúdie, nie pod čiarou. K diskete je potrebné priložiť jeden tlačný exemplár príspevku. K štúdiu je potrebné pripojiť resumé v rozsahu cca jednej strany a osobné údaje o autorovi: rodné číslo, adresu a číslo účtu, a telefonický kontakt.

Rozsah príspevkov

Rozsah štúdií, vrátane poznámkového aparátu, by nemal presiahnuť 40 strán. Recenzie môžu byť v rozsahu do 15 strán, anotácie maximálne do 3 strán. Počet strán sa počíta podľa počtu znakov (1 800 znakov na stranu).

Poznámkový aparát a citovanie

Vzhľadom na platnosť STN ISO 690, ktorá obsahuje aj Národnú prílohu, je potrebné pri citáciách rešpektovať aspoň jej základné zásady. Pre uľahčenie citovania uvádzame niektoré vzory:

¹VÁROŠ, M.: Posledný let generála Štefánika. Bratislava : International, 1994, s. 56.

²PEJSKAR, J., ed.: Poslední pocta : Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948 – 1981. B. m. : Konfrontace, 1986, sv. 2., s. 118-121.

(v prameni neuvedené miesto vydania: bez miesta; podobne aj pri neuvedenom vydavateľstve: b. v., roku: b. r.)

³ŠPIRKO, D. – LUPTÁK, M.: Obrana bratislavského predmestia vo francúzsko-rakúskej vojne roku 1809. In: Vojenská história, roč. 6, 2002, č. 1, s. 9-10.

⁴DEIGHTON, L.: Blitzkrieg : Od Hitlerova nástupu po pád Dunkerque. Prel. Z. Kárník. Praha : Argo, 1994, s. 85.

⁵PEJSKAR, ref 2, s. 97.

– v prípade, že v jednej poznámke sú uvedené dva pramene toho istého autora, v ďalších poznámkach uvádzame aj prvé slová názvu prameňa: PEJSKAR, Poslední, ref 2, s. 93.

– autor nemusí uvádzať mená všetkých pôvodcov citovaného diela (druhého, tretieho) alebo ak má citované dielo viacerých ako troch pôvodcov uvádzame: ŠPIRKO, D. a i. (a inf) alebo ŠPIRKO, D. et al. (et alii)

– v prípade viacerých miest vydania, alebo názvov vydavateľstiev píšeme bodkočiarku alebo čiarku: Praha; Bratislava : Argo; Concordia, 1999

– údaje v bibliografickom popise citovaného prameňa sa uvádzajú v jazyku prameňa až po údaj o rozsahu – Skratkou pre označovanie strán alebo strany je s., ročníky časopisov a čísla zborníkov sa uvádzajú arabskými číslicami. Pokiaľ sú dokumenty v edíciách číslované, je potrebné uvádzať okrem strán aj číslo.

– pri odkaze na archívny prameň uvádzať skratky: f. (nie fond)

šk. (ako škatuľa, nie krabica)

č. j. (s medzerou)

VHA Praha, f. ....; pozri tiež PEJS, O.: ...

Tamže, s. 8. (nie tamtiež)

Číslo poznámok v texte uvádzať indexovo: ⁴ nie: ⁴⁾ ^{4/}

Redakčná rada si vyhradzuje právo na základe vyžiadaných odborných posudkov rozhodnúť o uverejnení, prípadne vrátení príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú.

OBSAH

Štúdie

ČEPELA, Vladimír: Uhorská vojenská a štátna symbolika v rokoch 1387 – 1490.....	3
KLUBERT, Tomáš: Ťaženie generála Thomasa J. Jacksona v údolí Shenandoah (marec – jún 1862).....	17
CSÉFALVAY, František: Predohra a priebeh maďarsko-slovenského ozbrojeného konfliktu v marci 1939.....	39
VONDRÁŠEK, Václav: K problematice vydání představitelů slovenského poválečného exilu ČSR ve druhé polovině čtyřicátých let.....	59

Dokumenty a materiály

SLEPCOV, Igor: Česká družina na východnom Slovensku.....	78
PEJS, Oldřich: Nákup koní v Chorvatsku pro slovenskou armádu v roce 1944.....	87
RODÁK, Jozef: K niektorým otázkam pomoci československej armády obyvateľstvu východného Slovenska v rokoch 1945 – 1947.....	96
JANČO, Ľudovít: Konceptia Civilnej ochrany na Slovensku v rokoch 1959 – 2002 (náčrt vývoja).....	106

Recenzie

LACKO, Martin: Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov. (I. Baka).....	125
RICHTER, Karel: Přes krvavé řeky. Čs. východní odboj bez cenzury. (M. Lacko).....	128
VARINSKÝ, Vladimír: Jozef Vicen a Biela légia. (M. Štefanský).....	131

Anotácie, glosy	134
------------------------------	-----

Kronika	145
----------------------	-----

INHALT

Studien

ČEPELA, Vladimír: Ungarische Kriegs – und Staatssymbolik in Jahren 1387 – 1490.....	3
KLUBERT, Tomáš: Der Zug des Generals Thomas J. Jackson im Tal Shenandoah (März – Juni 1862).....	17
CSEFALVAY, František: Das Vorspiel und der Verlauf des ungarisch-slowakischen Konfliktes im März 1939	39
VONDRÁŠEK, Václav: Zur problematik der Auslieferung der Vertreter des slowakischen Nachkriegsexils in der zweiten Hälfte der 40er Jahre	59

Dokumente und Materialien

SLEPCOV, Igor: Die tschechische Gefolgschaft in der Ostslowakei	78
PEJS, Oldřich: Einkauf von Pferden in Croatien für die slowakische Armee im Jahre 1944.....	87
RODÁK, Jozef: Zu einigen Fragen der Hilfe der tschechoslowakischen Armee der Bevölkerung der Ostslowakei in den Jahren 1945 – 1947	96
JANČO, Ľudovít: Die Konzeption des Zivilschutzes in der Slowakei in den Jahren 1959 – 2002 (Skizze der Entwicklung)	106

Rezensionen.....	125
------------------	-----

Anotationen, Glossen.....	134
---------------------------	-----

Chronik.....	145
--------------	-----

CONTENTS

Studies

ČEPELA, Vladimír: The Hungarian Military and State Symbolism during 1387 – 1490	3
KLUBERT, Tomáš: The Campaign of General Thomas J. Jackson in Shenandoah Valley (March – June 1862).....	17
CSÉFALVAY, František: The Overture and Process of the Hungarian-Slovak Armed Conflict in March 1939	39
VONDRÁŠEK, Václav: On the Issue of Extradition of the Slovak After-war Exile Representatives to the Czecho-Slovak Republic in the Second Half of Forties.....	59

Documents and Materials

SLEPCOV, Igor: The Czech Group in the Eastern Slovakia	78
PEJS, Oldřich: The Purchase of Horses in Croatia for the Slovak Army in 1944.....	87
RODÁK, Jozef: To Some Issues of the Czecho-Slovak Army Help for the East Slovakia Population during 1945 – 1947	96
JANČO, Ludovít: The Civil Protection Concept in Slovakia during 1959 – 2002 (development outline).....	106

Reviews	125
----------------------	-----

Annotations, glossaries	134
--------------------------------------	-----

Chronicle	145
------------------------	-----

VOJENSKÁ HISTÓRIA 2/2004

Časopis pre vojenskú históriu, múzejníctvo a archívniectvo
Vydáva Ministerstvo obrany SR – Vojenský historický ústav

Na obálke: Delostrelec na rytine od Arnolda van Westerhouta

Redaktorka Mgr. Mária Stanová
Grafická úprava Alena Madajová

Redakčná rada: doc. PhDr. Jozef Bystrický, CSc. (predseda),
členovia: PhDr. Michal Barnovský, DrSc., PhDr. Valerián Bystrický, DrSc.,
PhDr. František Cséfalvay, CSc., PhDr. Viliam Čičaj, CSc.,
PhDr. Vojtech Dangl, CSc. (podpredseda),
PhDr. Ivan Gosiorovský, PhDr. Marián Hronský, DrSc.,
PhDr. Vladimír Segeš, PhD., PhDr. Jan Štaigl, CSc., Dr. Peter Turza,
doc. PhDr. Pavol Valachovič, CSc., doc. PhDr. Oldřich Vaněk, CSc.

Schválené do tlače dňa: 8. júl 2004

Registračné číslo 1713/97

Rozširuje Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava

Nepredajné

ISSN 1335-3314

Tlač: OPZ HS MO SR, Kutuzovova 8, Bratislava

ISSN 1335-3314
